

II RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 242 (25).** 1925. a.

II Riigikogu koosolek, 11. juunil 1925. a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 81 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: sõjaminister **J. Soots**, põllutöominister **A. Kerem**, tööhoolekandeminister **Chr. Kaarna**.

P ä e w a k o r d :

1. Wabariigi Walitsuse wastamine Riigikogu liigete M. Laarman'i, K. Päts'i ja P. Järwe arupärimise peale kultiwerrimise tööde takistamise asjus Taali walla talupidajatele riigilt wahetatud rabamaadel.

2. Riigikogu liigete O. Gustawson'i, A. Jõeäär'i ja E. Jonas'e arupärimise-ettepanek põllutööministrile terawate wahekordade ja teiste wäärnähtuste kohta metsade peawalitsuses.

3. Rkl. J. Woiman'i küsimine põllutööministrile Säna asunduses wäljaantud käsitöökruntide, wabrikukrundi ja endise härrastemaja müügi kohta.

4. Riigitöölise ühekordse toetamise seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

5. Olle walmistamise ja müügi seaduse § 27. muutmise seadus — II lugemisel.

6. Riigiraudtee ja posti-telegraafi-telefoni teenijate ja tööliste preemia ja lisatasu seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7. Riigiraudtee teenijate ja tööliste preemiate ja lisatasude maksmise seaduse posti-telegraafi-telefoni ametkonna teenijate ja tööliste peale laiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

8. Hoolekandeseadus — III lugemisel.

9. Omawalitsustele awanside andmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

10. Wäljaweotolli põhitariifi muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

11. Maaparanduse laenu fondi seadus — maakomisjoni ettepanek.

12. Mõnesuguste süütegude asjas karistuste ja kohtupidamise korra muutmise

1920. a.) § 8. tühistamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

13. Keskwee - komisjoni koosseisu täiendamisseadus — üldkomisjoni ettepanek.

14. Wee-ühisuste seadus — maakomisjoni ettepanek.

15. Matmispaikade seadus — üldkomisjoni ettepanek.

16. Usutunnistuslike ühingute ja nende liitude seadus — üldkomisjoni ettepanek.

17. Perekonnaseisu seadus — üldkomisjoni ettepanek.

18. Perekonnaseisu seaduse maksmapanemise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

19. Rahukohtunikude kohtualluwuse muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

20. Riigiasutuste koosseisude muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

21. Kohtupalati ja rahukogude kohtuistungite koosseisu muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

22. Riigiwapi seadus — üldkomisjoni ettepanek.

23. Eesti kultuurkapitaali seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

24. Wabaduse Risti annetamise lõpetamise seadus — riigikaitse komisjoni ettepanek.

25. Kaitsewäeosade ja asutuste alla wõetud ruumide üürinormide maksuse pikendamise seadus — omawalitsuse komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**, pärast abiesimees **T. Kalbus**.

Sekretäri kohal sekretäär **J. Holberg**, pärast abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 5.25. min.

Juhataja **A. Rei**: Awan Riigikogu koosoleku. Enne päewakorra juurde minemist lubage, austatud Riigikogu liikmed, awaldada teile tõsist tänu selle suure ja austawa usalduse eest, mida teie olete minule üles näidanud, walides minu sellele kõrgele kohale. Mul on väga

hästi teada, kui rasked ülesanded ja kohustused on seotud selle kõrge ülesandega. Võite uskuda, et minu ülemaks püüdeks on täita õiglaselt neid ülesandeid ja kanda neid raskeid kohustusi. Usaldus, mida teie olete üles näidanud mind siia walides, saab mind toetama nende raskete ülesannete täitmisel.

1. Päewakorra täiendamine. Juhatusel nimel teen ettepaneku päewakorda täiendada heakorra ja julgeoleku seaduse täiendamise seadusega, mis eilsel koosolekul III lugemisel oli, kuid läbi ei võetud. Teen ettepaneku võtta see seadus V päewakorrapunktiks, IV päewakorra-punkti järele.

M. Martinson (põl.): Teen ettepaneku päewakorras märgitud VIII punkt, s. o. hoolekandeseadus, võtta päewakorra XV punktiks. Põhjendan oma ettepanekut sellega: kuna hoolekandeseadus pikk on, siis võib ta takistuseks saada teiste seaduseelnõude wastuwõtmisel enne suwist waheaega.

J. Luur (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Teen ettepaneku 23. päewakorrapunkt — Eesti kultuurkapitaali seaduse muutmise seadus — võtta 6. päewakorra-punktiks. See on kaheparagrahwiline seadus ja käsitab maksude sissenõudmist kultuurkapitaali heaks. Oleks soovitan, et see seadus võimalikult rutem läbi wiidaks, et maksude sissenõudmises ükskord kindlale selgusele jõutaks.

Juhataja A. Rei: Sisse on tulnud kirjalik ettepanek rkl. Oja poolt; päewakorra 23. punkt — Eesti kultuurkapitaali seaduse muutmise seadus — võtta 9. päewakorra-punktiks. Rkl. Luur'i ja Oja ettepanekud lähewad sisuliselt ühte. Wahe seisab ainult selles, et rkl. Luur'i poolt on ettepanek, võtta nimetatud seadus 6. päewakorra-punktiks, ja rkl. Oja poolt — võtta 9. päewakorra-punktiks.

J. Woiman (stp.): Mina waidlen härra Martinson'i ettepaneku vastu. Põhjendus, et hoolekandeseadus on pikk ning takistaks teiste seaduste läbiwõtmist, mis lühemad, ei ole küllalt mõõduandew. Lugu on nii, et hoolekandeseadus on meil juba üle poole aasta päewakorras seisnud ja ikka seisab III lugemisel. Tema läbiarutamine on sellepärast nii pikale weninud, et ta päewakorras alatasa taha-

pool paigutatakse. Kui teda nüüd ka weel tahapoole paigutatakse, siis tahtakse sellega öelda, et hoolekandeseadust enne suwist waheaega vastu võtta ei taheta ja ei jõutagi. Kui ta aga päewakorras ettepoole jääb, siis on lootust, et hoolekandeseadus jõutakse enne suwist waheaega vastu võtta ja see oleks täiesti loomulik ja soovitan. (Wahel h ü ü e W. L i n n a m ä g i, krst.: p o o l t.) Teie, härra Linnamägi, peaksite eriti hoolekandeseadusest huwitatud olema ja mitte sarnaseid ettepanekuid toetama. (W. L i n n a m ä g i, krst.: O l e n k a.)

M. Martinson (põl.): Pean tähendama, et härra Woiman'i poolt ettetoodud põhjused küllalt kaaluwad ei ole, sest mäletawasti wõeti selle seaduse II lugemisel vastu põhimõte, et see seadus teatawates osades maksma hakkab wast alles mitme aasta, wist kümne aasta järele, nii ei ole sugugi tähtis, et peaksime selle seaduse nüüd vastu wõtma, kuna ette teada on, et ta kohe maksma ei hakka. Hoolekandeseaduse arutamiselewõtmise tagajärjel jääksid umbes kümmekond seadusi vastu wõtmata, mis peaksid vastu wõetama enne suwist waheaega. Sügisesel istungjärgul wõetakse hoolekandeseadus nii-kui-nii esimeses järjekorras arutamisele. Nii et sellest seisukohast waadates ei ole sugugi tähtis hoolekandeseadust sellel istungjärgul vastu võtta.

Töö - hoolekandeminister Chr. Kaarna: Wäga lugupeetud Riigikogu liikmed! Hoolekandeseadus on üks neist seadustest, mis nagu Riigikogu liikmed wäga hästi teawad, mitme walitsuse tegewuskawas on olnud esikohal. Elu iseenesest edeneb kiiresti ja toob kiire iseloomuga jookswaid küsimusi alatasa päewakorda. Igakord, kui Riigikogu puhkusele läheb, rutatakse sarnaste seaduste wastuwõtmisega, mis wäga kiire iseloomuga, kuna tähtsamad ning laiaulatuslikumad seadused peawad selle all kannatama. Mina arwan, et kui Riigikogul tahtmine ei puudu, siis suudab tema kewadisel istungjärgul hoolekandeseaduse vastu võtta. Kui tähele panna neid lahuminekuid, mis seaduse II lugemisel ette tulid, siis võib öelda, et need mitte suured ei olnud, siis waieldi peaasjalikult ühe küsimuse juures, nimelt selle küsimuse juures: kas keskwoimul, s. o. töö-hoolekandeministeriumil, oleks tarwis teos-

tada järelwalwet omawalitsuste üle wõi mitte. Teisi küsimusi kõnealla peaaegu ei tulnud. See tähendab, et seadus oma üldises ulatuses oli Riigikogule wastuwõetaw. Wälja arwatud muidugi mõned üksikud, kellele ükski asi, ükski uuendus wastuwõetaw ei ole. Mina kõnelen siin mitte üksnes töö-hoolekandeministerriumi, waid Wabariigi Walitsuse seisukohalt. Walitsus peab hoolekandeseadust niisuguseks, mis tuleks kõigelähemal ajal wastu wõtta, seda enam, et selle seaduse arutamise edasilükkamine sügiseks raskerdaks tema elluwimist, ma ütlesin weel rohkem: teeks wõimatuks seaduse elluwimise selle tähtaja jooksul, mis seaduses ära määratud. Juba 1. jaanuariks 1926. a. tuleb terwe rida korraldusi teha, tulewad nõuandjad määrata alaealiste, sennitegutsewad organisatsioonid registreerida jne. Kui nüüd hoolekandeseadust tahetakse alles sügisel arutama hakata, siis tuleb küsida: milleks siis need tähtajad II lugemisel wastu wõeti? Parandusi, mis wõimaldaksid tähtaegade edasilükkamist, II lugemisel ei tehtud. Mina järeldan sellest, kui tahetakse hoolekandeseadus päewakorrast ära wõtta, siis tähendab see tõepoolest hoolekandeseaduse mahamatmist. (W a h e l h ü ü d e d pahemalt poolt: Täitsa õige!)

W. Linnamägi (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Korraga on päewakorra kindlaksmääramise juures waidlus lahti läinud, mis ei puuduta hoolekandeseadust sisuliselt...

Juhataja A. Rei: Rkl. Linnamägi, pean Teilt kodukorras ettenähtud korra järele küsima, kas räägite rkl. Martinson'i ettepaneku poolt wõi wastu? Ettepaneku wastu on juba kaks sõna wõtnud.

W. Linnamägi (krst.): Mina räägin ettepaneku poolt. Puudutan oma poolt mõne sõnaga hoolekandeseadust. See on tähtis seadus ja tingimata tarwis ellu wiia. Aga just sellepärast, et ta tähtis seadus on ja pealegi oma wälimuse järele kogukam seadus, mis senni Riigikogus wastu wõetud, ei ole wõimalik seda kiirelt ilma mõtlemata lõpulikult läbi arutada. Riigikogu on hoolekandeseaduses II lugemisel terwe rea parandusi wastu wõtnud, mõned osad on sellest wahepeal komisjonides olnud ja alles hiljuti on ta II lugemisel wastuwõetud kujul paljundatult Riigikogu liigetele kätte

saadetud. Usun, et enamus Riigikogu liigetest ei ole suutnud seda weel läbi lugeda, ja kui praegu hoolekandeseadus kõigeikiiremas korras arutamisele tuleks, on seisukohawõtmine raske. Igatahes on wõimatu nii kiires tempos sarnast tähtsat seadust läbi waadata.

Kui töö-hoolekandeminister ütles, et seaduses on mitmed tähtajad, milleks on tarwis eeltöid teha, siis küsiks in mina töö-hoolekandeministrilt, kas ministerrium on suutnud pensioniseadust ellu wiima hakata? Mulle öeldi seal, et pensioniseaduse elluwimiseks olla lõpmata palju eeltöid teha, nii et sellega weel siamaani ei ole suudetud walmis saada. Ja nüüd tahab ministerrium oma tegewuskawasse teise sarnase suure seaduse elluwimise wõtta, nagu seda on hoolekandeseadus. Et ministerriumi tööd wähegi kergendada, tuleks hoolekandeseaduse wastuwõtmise sügiseks jätta.

Juhataja A. Rei: Faktiliseks märkuseks on sõna töö-hoolekandeministril.

Töö - hoolekandeminister Chr. Kaarna: Rkl. härra Linnamägi arwas wõimalikuks kõnetoolilt seletada, nagu oleks töö - hoolekandeministerrium pensioniseaduse elluwimisega niiwõrd koormatud, et ta teisi ülesandeid oma peale wõtta ei saa. Mina ei tea ühtki riiki, kus oleks pensioniseadus suudetud ellu wiia mõne nädala jooksul. Pensioniseaduse elluwimine kestab igal pool kuid ja aastaid. Meil on wastawad eeltööd ja korraldused tehtud ja pensioni määramine läheb wiimasel ajal päris korralikult, nii et kõik need, kelle poolt palwed tulewad, ei tarwitse enam kaua oodatagi.

Juhataja A. Rei: Päewakorra muutmiseks on esitatud järgmised ettepanekud: 1) Riigikogu juhatus eettepanek 4-da päewakorra-punkti järele wõtta heakorra ja julgeoleku seaduse täiendamise seadus III lugemisel. 2) On ettepanek rkl. Martinson'i poolt, wõtta hoolekandeseadus 14-da päewakorra-punkti järele ja 3) on kaks ettepanekut päewakorra-punkti 23-da — Eesti kultuurkapitaali seaduse muutmise seaduse — ümberpaigutamise kohta. Rkl. Luur paneb ette tähendatud seadus wõtta 5-da päewakorra-punkti järele, rkl. Oja paneb ette wõtta tähendatud seadus 8-da päewakorra-punkti järele. Ettepanekud hääletan ettekantud järjekorras.

Asun juhatusse ettepaneku hääletamisele 5-daks päewakorra-punktiks wõtta heakorra ja julgeoleku seaduse täiendamise seadus III lugemisel. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Asun rkl. Martinson'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 20 häält, vastu 37, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamiseks tulewad ettepanekud 23-da päewakorra-punkti kohta paralleelselt. Asun enne rkl. Luur'i ettepaneku kui kaugemaleulatawama, hääletamisele. (Hääletatakse.)

Asun rkl. Oja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.)

Rkl. Luur'i ettepaneku poolt on 22 häält, rkl. Oja ettepaneku poolt on 36 häält. Koos on 70 Riigikogu liiget, seega on rkl. Oja ettepanek absoluutse enamusega wastu wõetud.

Seega on päewakord kindlaks määratud.

2. Wabariigi Walitsuse wastamine M. Laarman'i, K. Päts'i ja P. Järwe arupärimise peale kultuweerimise tööde takistamise asjus Taali walla talupidajatele riigilt wahetatud rabamaadel.

nende talude maa wastu wahetatud riigimaa pealt.

Lugu on üldjoontes järgmine. Nagu arupärimise-ettepanekus kirjeldatud, on tõesti 1922. aastal wastawa soowiga maapidajad esinenud ning planeerimise korras ka wastaw osa riigimaast wahetamiseks eraldatud, need eraldamised planeerimise peakommissjoni poolt kinnitatud ja planeerimise peakommissjoni otsuse alusel kasutamiseks ka maatükid wahetatud. Põliseks omanduseks wahetamiseks põllutöoministeriumil seekord wõimalus puudus, sest maad polnud weel riigi nimele kreposteeritud. Järelikult põllutöoministerium seda maad, mis riigi nimele kreposteerimata, edasi kreposteerida eraisikute nimele ei saa. Maa,

Põllutöominister A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Wastuwõetud arupärimine käsitab küsimust, miks Taali walla kodanikkudele Märt ja Madis Kukk'ele ja Hendrik Liideman'ile on keelatud metsa omaks anda

mis on wahetusobjektina eraldatud, allus metsade peawalitsusele. Kui planeerimise peakommissjon plaanid ja wahetuspäiрид kinnitas, siis anti metsade peawalitsusest käsk kohalikule metsaülemale wastawad maatükid edasi anda wahetusobjektina ennenimetatud isikutele. Metsaülem seab akti kokku, mille sisu tähtsama osa sõna-sõnalt ette kannan: Akti lõpp kõlab järgmiselt: „Nimetatud talude omanikkude Mart Kukk'e, Madis Kukk'e ja Hendrik Liideman'i käest wahetuse teel wastusaadawad heinamaad jääwad tagawaramaade hulka ja saawad metsawalitsusele üle antud iseäraliku aktiga tarwiduse järele, kas metsa alla wõi palgamaade heinamaaks. Mets üleantawate maade peal üle 3 tolli rinna kõrguselt jääb riigi omanduseks kunni selle likwideerimiseni. Üle andis Taali metskonna metsaülem, wastu wõttis Pärnu ringkonna riigimaadewalitseja“.

Samal päewal, kui tähendatud akt kokku seatud, annab ka ülewõetawad maatükid ringkonnawalitseja juba wastawatele talupidajatele üle. Siin üleandmise aktis ei ole tõesti seda korratud, et mets riigi omanduseks jääb, aga ühtlasi ei ole ka siin üleandmise aktis nimetatud — nagu arupärijad küll tõendawad, et see ka aktis nimetatud olla — et mets talupidajatele üle antaks. (M. Laarman, põl.: On öeldud.) Ei, härra Laarman, ma wõin ka selle akti sõna-sõnalt ette lugeda, — teist redaktsiooni igatahes wist ei ole. Aktis leiame muuseas: „Mina, Kõrsa talu nr. 27 omanik Madis Jaagu poeg Kukk, olen selles aktis kirjeldatud maatüki hindamisega ja wahetamisega rahul ja olen selle akti allakirjutamise päewal oma Kõrsa talu nr. 27 maast 25,37 hektaari heinamaad riigi tagawaramaade külge andnud ja selle wastu 25,60 hektaari metsa- ja rabamaad...“ (M. Laarman, põl.: Kas seal metsa järele on „tree“?) ... Aga see ei tähenda weel, et ka mets sinna hulka oleks arwatud, sest metsamaaks jääb ta ka siis, kui meie metsa pealt ära wõtame... „riigi tagawaramaast oma talu külge saanud, mida oma allkirjaga tõendan.“

Muidugi — missugused rääkimised sel puhul on olnud, on raske kontroleerida, aga minul ei ole ka põhjust olnud neid eriti uurima hakata. (M. Laarman, põl.: Kas Teie ei loeks ka koh-

tu akti ette?) Ma tahtsin just seda otsust lugeda. Kohtuakt on sel puhul olemas ja ma olen ka selle kohtuaktiga leppinud ja minu tegewus selles küsimuses tähendatud kohtuotsuse peal põhjendabki. Nüüd küsitakse ühelt poolt, kas metsaülema tegewus seaduspärane on olnud, siis pean ütleva, et on seaduspärane olnud, eriti weel, kui meie oma metsaseadusi vaatame, näiteks nõndanimetatud „Prawila dlja wõdelenija is sostawa kasjennõh lesnõh datsli, ploshtsadei, mogushtshih bõtj otshushdjenõi seljskomu nasseleniju.“ Selles määruses nähtakse ette see kord, kuidas metsaülemad siin toimetama peawad, ja ma pean ütleva, et metsaülem on siin täpselt selle määruse järele käinud. Ringkonnawalitseja kohta ei saa seda mitte öelda — tema aktist wõib tõesti rohkem wälja lugeda kui sinna ehk kirjutada soowiti, mille pärast ka seisukord tekkis, et tema õieti rohkem üle andnud, kui temale üle anti, — kui kohtuotsust muutmatult arwestada tahetakse.

Aga, härra Laarman, see lugu sünnib 1923. a. ja siis olid ka teie inimesed põllutööministeeriumis, ja kui selles asjas midagi ette heita on, siis minule igatahes vähem, kui mõnele teisele. (M. Laarman, põl.: Waadake, härra minister, see üleandmine wõi see ärawõtmise sündis nüüd alles hiljem.) Ma ütlen Teile kohe täpselt kuupäewa. Waadake, need aktid siin, mis üksteise wastu käiwad, see ongi see kurja juur, need on tehtud webruaris 1923. a., millal mina põllutööministeeriumis ei olnud.

Edasi, üleandmisest keeldumises metsaülema tegewust seaduswastaseks tunnistada ei saa, aga ei saa küll asjalikuks nimetada teise ametniku tegewust, kes ühel ja samal päewal objekti üle wõttes ja üle andes on akti teinud, mille sisu enast kahte wiisi seletada laseb. Edasi, kas metsaülem, toimetades tema poolt kokkuseatud akti põhjal, on seaduswastaselt kultuwiirimistööd seisma pannud, siis on kõigeparem, kui ma selle kohta nende talumeeste eneste seletused ette kannan, sest kui see asi minule teatawaks sai, ja teatawaks sai ta minule esimest korda alles arupärimise kaudu, siis saatsin mina erikomisjoni kohapeale, kes muude hulgas ka neidsamu talumehi üle kuulanud on, ja siin räägiwad need sõna-sõnalt järgmist, näiteks, siin on üle

kuulatud Liideman, ka üks nendest talumeestest, ja see ütleb: „Metsawalitsuse poolt minule mingit takistust kultuwiirimiseks pole tehtud“ — tähendab, on rahul sellega. Siis on teine, M. Kukk, kes ütleb: „Metsaametnikkude poolt minule takistusi ei tehtud.“ (M. Laarman, põl.: See on Mart Kukk, — aga Madis?) Siis kolmas: „1923. a. ja suwel 1924. a. metsawalitsuse poolt minule kultuwiirimise juures takistusi ei tehtud ja 1924. a. oktoobrikuus, kui mina enam kultuwiirimistööd ei teinud, siis tulid metsnik Murd, metsawaht Hendrikson ja wallawanema abi...“ ja edasi seletab tema, kuidas metsa puude kinnipanemine on olnud. Nii et puude kinnipanemine on tõesti olnud, ja siin on metsaülem talitanud nende andmete alusel, mis temal käsitada olid, kuna aga kultuwiirimistööd takistatud pole. Ma pean kõigerohkem uskuma seda, mis need inimesed siin ise seletawad. (M. Laarman, põl.: Kas praegu on jälle lahti?) Oodake, ma seletan kõik lõpuni ära, kuidas asjakäik olnud. Nii et selles asjas ka metsaülemale etteheiteid teha — nende andmete alusel, mis minul on — wõimalik ei ole.

Siis räägitakse arupärimises, et põllutööministeeriumis on asja lahendamist otsitud ilma mingisuguste tagajärgedeta. Mina olen eriti oma ametkonnas lasknud järele uurida, missugusel wiisil siin lahendust on otsitud ja mispärast juba warem sellele asjale õiget lahendust pole leitud ja kõigi otsimiste peale vaatamata sain ainult ühe kirjawahetuse jälgile — meie ei otsinud kaugemale, kui 1923. aastani, see tähendab ajani, kus mina ministeeriumi juhin, — kiri 13. maist 1924. a. planeerimise peakomisjonile, kus Madis Kukk palub planeerimise peakomisjoni, et maade wahetamise kohta akti lõpuwõrmis temale wälja saaks antud, et saadud maad oma nimele kreposteerida. Samasugune palwe on antud Mart Kukk'e poolt 12. mail 1924. aastal ja planeerimise peakomisjoni wastus 30. maist 1924. aastast on järgmise sisuga: „Planeerimise juures wahetatud maade kreposteerimist omanikkude nimele ei saa enne teostada, kui maaseaduses ettenähtud sellekohane määrus wastu ei ole wõetud. Senni loetakse wahetatuks maade kasutamise õigused.“ Niipalju on ministeeriumis asja lahendamiseks sammusid astunud. Mina isiklikult ei leppi-

nud wormaalse asja lahendamise ja ürimise käiguga, waid komandeerisin komisjoni wastawas koosseisus kohale, kes pidi ära hindama wahetatawate maade wäärtuse, et selgusele jõuda, kas sisuliselt esimese astme kohtu otsus, mis maad wahetatuks tunnustab kõigi päraldustega, kas see sisulikult põllutööministeeriumile wastuwõetaw on. Põllutööministeeriumi juriidiline büroo waatas wormilisel asja läbi ja leidis, et kui sisuliselt see otsus ministeeriumile wastuwõetaw ei peaks olema, siis on õige mitmed wormilised põhjused tehtud otsuse wastu waidlemiseks. Enne kui asjale wormilist käiku anda, oli tarwis, et minul asjalik selgus kohapealt oleks. Ma pean ütleva, et see kohapealne ülewaaatus mulle sarnase pildi andis, et need maad wahetatuks wõib lugeda ühes päraldustega. Selgus, et heinamaatükid, mida talud ära andnud wahetamiseks riigi maatükkide wastu, oma põllumajandusliku wäärtuse poolest tuntawalt kõrgemat wäärtust pakuwad, kuna aga riigimaadel metsawäärtus suurem on, kui wahetusobjektina saadawatel talumaa-
del. Kui aga neid wäärtusi kokku wõtta, siis igatahes objekti kogu wäärtus, mida riik sai, ennem suurem on kui wähem, ja talupidajatele, kuigi nad maad wäärtuse poolest halwemat wastu said, siiski metsawäärtus palju suurem on. Peaasi selle juures on aga see, et talupidajad kauge maa asemele said oma kodule ligemaid, kuna riigile kaugemalolewad maatükid tarwilikud olid teiste maapidajate rahuldamiseks. Siis tulid mina otsusele, et seda wahetust wõib täiesti sel kujul püsima jätta, kuidas kohus oma esimeses instantsis otsustanud on, ja sellele järgnes ka minu wastaw korraldus, et wahetatud maad üleantuks lugeda ühes metsaga ja kohtu wahekord lõpetada.

Juhataja A. Rei: Kodukorra § 92 põhjal palun arupärijaid teatada, kas nad Wabariigi Walitsuse wastusega rahuldatud on.

M. Laarman (põl.): Arupärijate nimel teatan, et herra põllutööministri seletus rahuldab meid.

Juhataja A. Rei: Kuna arupärijad Wabariigi Walitsuse wastusega rahuldatud on, läheb Riigikogu päewakorras edasi.

3. O. Gustawson'i, A. Jõeäär'i ja E. Jonas'e arupärimise-ettepanek põllutööministrile terawate wahakordade ja teiste wäärnähtuste kohta metsade peawalitsuses.

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

„Läinud aastal wõttis Riigikogu asjaomase arupärimise puhul wastu järgmise üleminekuwormeli: „Riigikogu, ära kuulates Wabariigi Walitsuse wastamise arupärimise peale korratuste kohta põllutööministeeriumi metsade peawalitsuses ja tarwilikuks pidades, et wahakordade terawaksajamise eest ametkondades, eriti metsade peawalitsuses wõimalikult ära püütaks hoida — läheb päewakorras edasi.“

Tänini ei ole metsade peawalitsuses selle üleminekuwormeli suhtes tehtud tarwilikke järeldusi. Otse wastuoksa: wahekordi terawaksajawad intriigid jätkuwad tõuswas tempos. Nii on 30. aprillil s. a. ametis tegelikult wallandatud pearaamatupidaja Johannes Pärn ja tema abi Pikka, kellest esimene metsade peawalitsuses juba algusest peale ja wiimane 1920. aastast ausalt ja kohusetruult on teeninud. Wallandamise põhjusena öeldakse osutuwat see, et käesolewa aasta riigi eelarwes pearaamatupidaja ja selle abi kohad kustutatud ning koosseisu wõetud arweosakonna juhataja ning selle abi kohad, kuhu wallandatud ametnikud kui oskamatud ja saamatud enam ei kõlbawat. Sisuliselt on siin aga tegemist kohtade lihtsa ümbernimetamisega, mida kasutatakse ettekäändena, et maskeerida wallandamise tõsiseid põhjusi. Need on — isiklikud intriigid, milliste tagajärjel õhkkond metsade peawalitsuses on muutunud otse wõimatuks. Üks usutlemine ja juurdllus käib seal teise kannul, teinekord otse naeruwäärt wäiklaste asjade pärast.

Selle all peab paratamatult kannatama tawalise asjaajamise korralikkus seal, kus eriti oleks waja kindlat korda ja süsteemi. Nõnda on kujunenud enam kui omapäraseks metsatööstuse osakonna wahekord metsade peawalitsuse teiste osakondadega. Metsatööstuse fondi arwel määratakse kõiksuguseid eritasusid tööde eest, millel metsatööstusega wähe ühist. Sama wabalt ja omapäraselt talitatakse teistegi eritasusummade määramisel. Eriti etteheiteid wääriw on wiis, kuidas talitatakse riiklikkude wä-

hempakkumistööde väljaandmisel. Nõnda anti läinud aastal välja Dobrino-Permisküla kaanali kaewamistööd 122.700 marka kallimalt kui samal puhul teine vähempakkuja omawahelisel wõistlusel pakkus. Samuti wõörastaw on erakorraliselt müügile määratud raielangi realiseerimiswiis. Müügil on oldud eriti wastutulelik ühele Läti firmale, kelle esitajaks Eestis on metsade peawalitsuse juhataja wend Juhan Rosen.

Loetletud tõsiasjad sunniwad meid asetama põllutööministrile järgmised küsimised:

1. Mis mõtleb põllutööminister teha kahe wallandatud ametniku huwide kaitseks?

2. Kas tahab põllutööminister wastawalt Riigikogus wastuwõtetud ülemineku-wormelile hoolitseda selle eest, et metsade peawalitsuses wahekordade terawaksajamised isiklikkude intriigidega kaoksid?

3. Mis kawatseb põllutööminister ette wõtta selleks, et ülalkirjeldatud wäärnähtused enam ei korduks ja et kogu asjaajamine metsade peawalitsuses rakendataks normaalsemale alusele?

Tallinn, 27. mail 1925. a.

Oskar Gustawson.

A. Jõeäär.

E. Jonas.“)

O. Gustawson (stp.): Öiguse pärast langeb käesolew arupärimine kahte ossa: ühelt poolt üksikjuhtumusena kahe ametniku wallandamine, teiselt poolt metsade peawalitsuses maadwõtnud intriigid ja wäärnähtused üldse. Lubatagu mulle oma põhjenduses pidada sama järjekorda.

Juba mullu oli meie rühmal juhus asjaomase arupärimise puhul kergitada ka tet selle omapärase ilma telgitaguselt, mille ajakirjandus on ristinud soomustatud kantsiks Toompeal. Samal puhul wõttis Riigikogu wastu lugupeetud härra Liigand'i ettepanud ülemineku-wormeli, milles eriti metsade peawalitsusele südamele pandi ametkonna sisewahekordi mitte terawaks ajada. See ei sündinud juhuslikult: Riigikogu tõmbas hoiatuskella selles teadmises, et metsade peawalitsuses asjad ses suhtes korrast ära.

Aga tänapäew tuleb kahetsusega konstateerida, et tol korral antud hoiatus on jäänud mitte ainult hüüdjaks hääleks kõrbes, waid et see on just nagu uut õli

weel tulle walanud. Riigikogu ülemineku-wormelid wõib wõtta nii wõi teisi. Aga ma arwan: kui metsade peawalitsuse juhataja härra Roosen üle kõige nõuab respekti ülemuse ees, siis ei tohiks just tema Riigikogu ülemineku-wormeli peale ülewalt alla wilistada. Hea eeskuju mõjuks kahtlemata paremini, kui respektilage: las käia. Parimaks tunnistuseks sellest mäkkeminewast käialaskmisest on pearaamatupidaja Pärn'a ja tema abi Pikka ametist wallandamine. Ma ei mõtlegi kaitsta seisukohta, nagu ei wõiks ega tohiks ametnikku üldse wallandada. Seda peab wõima. See wõib aga sündida makswais seadustes ettenähtud põhjustel ja korras ning korrektselt. Antud puhul ei ole üht ega teist.

Antud puhul on waid üks põhjus: Ma tahan nii ja — muud midagi.

Wallandamiskäik kujunes nõnda. Endine pearaamatupidaja Johannes Pärn oli teeninud peawalitsuse juhataja härra Roosen'i rahulolematuse sellega, et ta ei olnud härra Roosen'i temperamentika arwamise järgi küllalt energiliselt talitanud siis, kui peawalitsuse juhataja talle oli soowitanud mõnda ametnikku peawalitsusest „välja töötada.“ See on metsade peawalitsuse kodune termin ja tähendab, et kui peawalitsuse juhataja tahab mõnest mittemeeldiwast ametnikust lahti saada; siis antakse ta harilikult kellegi kätte käsitada erilise ülesandega talle leida süüd ja eksimisi nõnda palju, et ta wõiks lennata. Aga härra Pärn'ast leiti, et ta ei soorita neid diplomaatilisi asju küllaldase menuga ning see pandi talle patuks. Sinna tuli weel juurde kahtlus, nagu oleks Pärn'a — kui pearaamatupidaja — kaudu pääsenud teated mõnedest waid koduseks teadmiseks arwatud asjadest Riigikogu wastawa eelarwe-komisjoni liigete ette. Aga see loetakse suurimaks süüks metsade peawalitsuses. Ning kõige selle tagajärjel wõis tänowuse eelarwe arutamisel põllutöministeeriumi eelarwe-komisjonis kindlasti oletada, et Pärn'a wastu midagi walmimas. Härra Roosen kaebas: Pärn olewat oskamatu ja saamatu, Pärn ei kaitswat teda küllalt energiliselt, Pärn tahtwat teda meelega sisse wedada jne. jne. Tähtsusetu wahejuhtumine keskastuse küttega, kus kütte krediiti tublisti kärbiti eelmise aasta tegeliku tarwituse alusel ja kus hiljem selgus, et üks kütterwe oli unustatud välja maksmata, —

see tähtsuseta wahejuhtumine puhuti häbemata suureks ja tähtsaks. Ning kui siis eelarwe-komisjon aktepteeris rahaministeeriumi ettepaneku metsade peawalitsuse pearaamatupidaja ja tema abi ümber nimetada arweosakonna juhatajaks ning tema abiks, arwas lugupeetud härra Roosen tasumistunni tulnud olewat, ning asus kohe õhku puhastama. Eelarwe ilmus „Riigi Teatajas“ 1. aprillil. Ja juba 3. aprillil s. a. esitas härra Roosen põllutöoministeeriumile järgmise ettekande: „Metsade peawalitsusel oli juba möödaläinud aastal tõsine wajadus töowiljakuse tõstmise otstarbel tema juures olewas arweosakonnas ümberkorraldusi ja wastawaid muudatusi ette wõtta. Et aga need kawatsetud muudatused uute kuludega seotud olid, mis sel ajal eelarwe korras saada polnud wõimalik, sellepärast polnud ka wõimalik meil neid kawatsusi teostada. Nüüd aga 1925. aasta eelarwe wastuwõtmisega Riigikogu poolt on metsade peawalitsuse poolt ette pandud muudatused arweosakonna alal esialgu wastu wõetud ja seega wõimalus antud nende teostamisele asuda. Sellepärast palun maakorralduse peawalitsuse arweosakonna ajutist ametnikku Richard Jürine't, tema enese soowil minule alluwa peawalitsuse arweosakonna juhatajaks määrata 15.300 mrk. kuupalgaga 15. aprillist arwates. Et sennini pearaamatupidaja koht ära kaotatud on ja selle asemel uues koosseisus osakonna juhataja abi ette nähtud, siis palun sennist pearaamatupidajat J. Pärn'a arweosakonna abiks määrata 9.900 m. kuupalgaga, juurde lisades riigi metsatööstuse operatsioonifondi arwelt 3.600 mk., mis kogusummas 13.500 m. kuus, see on tema praeguse palga wälja teeks. Selle järele tuleks sennine pearaamatupidaja abi J. Pikka ümber paigutada esimese järgu wanemaks raamatupidajaks 8.700 m. kuupalgaga juurde lisades riigi metsatööstuse operatsioonifondi arwel 1.200 m., mis kogusummas 9.900 mk. kuus wälja teeks, see on ta sennise palga. Riigi metsatööstuse fondi arwelt saaks selle läbi kokku 4.800 m. kuus metsade peawalitsuse keskarweosakonna ametnikkude palgalisaks wälja antud, mis põhjendatud on üldrahaasjanduse koondamisega ka riigi metsatööstuse alalt peawalitsuse arweosakonnast. Arwatawasti saab see kulu ära õiendatud palgaastmete ja -normide uuesti läbiwaatamisel Riigikogu

poolt käesolewa aasta I poolel. Lõpuks olgu tähendatud, et eelnimetatud kawatsuse rutulise maksmapanemisega metsade peawalitsuse arweosakonna tööd loodetawasti kindlatesse ja edukamatesse piiridesse pannakse.“ Alla kirjutanud Roosen.

Sellele kirjutas põllutööminister peale resolutsiooni „Nõus“. Ja juba järgmisel päewal saadeti järgmine teadaanne pearaamatupidaja J. Pärn'ile: „Arwesse wõttes, et Riigikogu poolt wastu wõetud 1925. a. metsade peawalitsuse arweosakonna koosseisust pearaamatupidaja koht ära kaotatud, siis on härra põllutöoministri otsusega 3. IV. s. a. Teid arweosakonna juhataja abiks määratud endise kuupalgaga, arwates 5. aprillil s. a. Sellepärast tehakse Teile ülesandeks arweosakond ühes kirjawahetuse ja asjaajamisega uuesti määratud osakonna juhatajale Richard Jürine'le üle anda ja sellest minule ette kanda.“ Alla kirjutanud J. Roosen. Peawalitsuse juhataja.

Nii siis: Esialgu loeti iseendast mõistetawaks see, et härrad Pärn ja Pikka automaatselt paigutatakse esimene arweosakonna juhataja abiks ning teine esimese järgu wanemaks raamatupidajaks — mõlemad nende endise palgaga, mida taheti wõimaldada sel teel, et kergel käel wõtta alati teenistuseks walmis olewalt metsatööstuse erifondi arwelt mõlemale kokku 4.800 mk. kuus lisa. Aga kui kumbki ametnik sarnast karistawat paigutamist kõrgemalt kohalt madalamale iseendast mõistetawaks ei lugenud ja pealegi mõlemad arwasid, et siin juttugi ei saa olla koha kaotamisest, waid lihtsast ümbernimetamisest, mida ennegi sündinud, ilma et kellelgi mõttesegi oleks tulnud sellepärast ametnikke walandama hakata, siis pööras tuul äkki päris põhja ning 18. apr. s. a. sai härra Roosen põllutööministrilt kätte järgmise resolutsiooni: „Kuna Pärn ja Pikka ei ole senni soowiawaldusega esinenud, et neid saaks nende endiste kohtade kaotamise tõttu uutele wabadele kohtadele määratud, siis minu korraldus 3. 4. 25. nimetatud isikute kohta maksuseiaks lugeda ning nende tearada kohtade kaotamise üle ja Pärn'ile ning Pikka'le wõimalust anda ühe nädala jooksul wabade kohtade peale kandideerida“. Alla kirjutanud A. Kerem.

Siin jääb weidi tumedaks, miks peab ametnik, kes juba teatud kohale määra-

tud weel soowi awaldama, et ta sinna määrataks, ja miks talle pannakse suureks süüks, kui ta seda ei tea. 20. aprillil wõis härra Roosen Pärn'ile teatada järgmist: „Oma teadaande 4. 4. 25. nr. S/4500 osaliseks muutmiseks teatan, et Riigikogu poolt wastuwõetud 1925. a. eelarwe järele on metsade peawalitsuse pearaamatupidaja koht ära kaotatud, mille tõttu Teie metsade peawalitsuse pearaamatupidaja kohuste täitmisest wabastatud peate saama. Sellepärast teen Teile ülesandeks Teie kätte ja korraldusse usaldatud riigi wara ja kirjawahetuse wiibimata üle anda metsade peawalitsuse arweosakonna juhatajaks ettenähtud kodanik R. Jürine'le. Ühtlasi teatan, et juhusel, kui Teil soow peaks olema peawalitsuse teenistusse mõne teise koha peale edasi jääda, waba on osakonna juhataja abi koht palgaga 9.900 mk. kuus ja sellekohase soowiawaldusega 7 päewa jooksul esinete, saab see soowiawaldus lähema järelkaalumise alla wõetud.“ Alla kirjutanud peawalitsuse juhataja.

Nii siis: uues pakkumise palgaalandus 3.600 marga wõrra ja piiratud tähtaeg, et esitada soowiawaldust, mida wõiks waid wõtta lähema kaalumise alla. Kas koht üldse antakse wõi mitte, on muutunud enam kui küsitawaks.

27. aprillil esines Pärn järgmise ettekandega:

„Eeskirja peale 20. aprillist k. a. nr. 4500, millega minule ettepanek tehakse metsade peawalitsuse arweosakonna juhataja abi koha peale kandideerida, on mul au Teile, härra peawalitsuse juhataja, järgmist seletust ette kanda:

Nagu minu teenistuskirjast näha, olen mina juba ligemale kuus aastat alaliselt metsade peawalitsuses ametnikuna teenistuses olnud mitmesugustes ametites. Nii olen mina juba teenistuses alguses raamatupidaja olnud ja hiljem, kui 1920. a. metsade peawalitsuses iseseisew arweosakond moodustati, määrati mind selle osakonna juhatajaks. Kui 1921. a. arweosakonna juhataja amet ümber nimetati pearaamatupidaja ametiks, jäin mina automaatselt wiimase ameti peale, sest et arweosakond kui niisugune ja tema funktsioonid jäid sisuliselt muutmata, kuna ainult selle osakonna juhtiwa ameti nimetuses muudatus tehti. Käesolewa aasta metsade peawalitsuse eelarwega on uuesti arweosakonna juhataja

tiwa ametniku nimetus — pearaamatupidaja — ümber muudetud arweosakonna juhatajaks, ilma et osakonna juhtija kohal mingisuguseid olulisi muudatusi oleks tehtud wõi ette nähtud, et sennine osakonna juhtiwa ametnik oleks eelarwekorras Riigikogu poolt eo ipso wabastatud. Ka Wabariigi Walitsuse poolt ei ole arweosakonna juhtija koht wabaks kuulutatud. Seda arwesse wõttes leian, et mina arweosakonna juhtija kohast senni wabastatud seaduslikus korras lahti lastud ei ole ja samuti kui 1921. a. arweosakonna juhtiwa ameti nimetuse muutmisel automaatselt osakonna juhataja koha peal ametis seisan, mida kinnitab see asjaolu, et mina senni arweosakonna juhataja kohuseid olen täitnud.

Neid asjaolusid Teile ette kandes, julgen loota, et minu, kui arweosakonna juhtija ametniku õigused maksma jääwad ja minul mingisugust põhjust ei ole teise, pealegi alama koha peale määramiseks kandideerida, enne kui mind endisest kohast lahti pole lastud ja minu ametiwahekord sennise kohaga selgitatud. Olgu weel tähendatud, et mina juba Teie korraldusega 4. aprillist k. a. nr. 4500/S all olen juba arweosakonna juhataja abiks määratud ja senni kui mind selle koha pealt pole wabastatud seaduslikus korras, ei ole põhjust selle koha peale kandideerima hakata. Kuna Teie korraldused minu ametist wabastamise ja ümberpaigutamise kohta minu huwides ja ametniku õigusetundega kooskõlas ei ole, olin sunnitud nende korralduste peale kaebusega pöörama Riigikohtusse, kus ligemal ajal minu palwe otsustamisele tuleb.“

See wihastas härra peawalitsuse juhataja Roosen'i hoopis ära ja juba järgmisel päewal tegi ta järgmise korralduse:

„Käesolewaga teatatakse, et Teie ettekande peale 27. aprillist s. a. on metsade peawalitsuse juhataja järgmise resolutsiooni kirjutanud „28. II. 25. a. härra põlutööministri otsusega 18. IV. 25. on Teie wabastamine pearaamatupidaja kohast kinnitatud, selle koha ärakaotamise tõttu ja Teie määramine arweosakonna juhataja abiks tühistatud, millest Teie teada anti 20. IV. s. a. nr. 4500. Kui Teie wiimase koha peale kandideerida soowite, siis annan Teile selleks weel 3-päewase tähtaja oma kirjaliku soowiawalduse siseseandmiseks. Siin kordan wiimast korda

oma eeskirja täitmist, see on Teie käes olewa k/w. ja riigiwara üleandmist arweosakonna juhataja härra Jürine'le toimetada weel homse päewa jooksul. Seaduses ettenähtud kolme kuu palk saab Teile wälja makstud oleks ettenähtud korras. Alus: Põllutööministri otsus 18. IV. 23. a. Metsade peawalitsuse juhataja J. Roosen. „28. IV. 25.“

Sellele kategoorilisele kirjale järgnes ettekanne, mis oli järgmine: „Metsade peawalitsuse juhatajale pearaamatupidaja J. Pärn'i ettekanne.

Eeskirja peale 28. aprillist k. a. nr. 4500/S all, on mul au Teile, härra peawalitsuse juhataja, ette kanda järgmist: nagu mina juba omas ettekandes 27. aprillil s. a. Teie eeskirja peale 20. aprillist s. a. olen seletanud, on minu wabastamise küsimus pearaamatupidaja ehk praeguse nimetuse järgi osakonna juhataja kohalt Riigikohtus lahendamisel minu palwel. Kunni selle küsimuse lõpuli lahendamiseni seaduslikus korras ei ole minul õigust samas ametkonnas teise koha peale kandideerida, silmas pidades aga, et mina juba Eesti wabariigi algusest metsade peawalitsuses arweosakonnas juhtiwa koha peal olen olnud ja ettetulnud arusaamatuste ja Teie kategoorilisel ettepanekul wõiksin ajutiselt teenistusest kõrwaldatud saada, awaldan seega oma nõusolekut Teie poolt ettepanud koha peale ajutiseks määramiseks, ilma et mina oma õigustest arweosakonna pearaamatupidaja — osakonna juhataja — kohast lahti ütleksin ehk oma kaebust Riigikohtust tagasi wõtaksin.“

Ja kogu selle loo lõpp oli, et nii Pärn kui Pikka ametist hoopis wallandati. Wahepeal oli härra Roosen'il kawatus Pikka'le anda arweosakonna juhataja abi koht, aga mõtles siis sellegi ümber, ning ei andnud teps, leides, et härra Pikka enese lõpulikult olla blameerinud ning kompromiteerinud, lüües kaebajana kampa härra Pärn'iga. Teie näete, just kui Wene tüdrukulaulus: „Kogda ljubit, kogda net.“ Wõi jälle: „Tahan — annan armu, tahan — karistan.“ Aga mu härrad, Teie kõik peaksite weendunult tunnistama: sarnasele subjektiivsele suhtumisele ei saa ometi rajada ametnikkude teenistuse püsiwust. See ajaks üksed-aknad lahti igasugustele intrigeerimistele ning pugemistele ametkondades. Meie ametkonna tublidust ei saa milgil kombel

mõõta selle järgi, kui libe, mesine ning kintsukaapija ametnik oskab olla. Meie riigiteenistuse seadus seab ametniku ideaaliks: mehise rippumatuse ning iseseiswuse. Aga seda ideaali ei saawutata neil teil, mida eelistab metsade peawalitsuse juhataja oma subjektiivse suhtumise meetodiga. Wõtke käesolew konkreetne juhtumine. Härra Pärn teenib algusest peale metsade peawalitsuses. Ta õlgadele langeb peawalitsuse arwepidamise organiseerimistöö kogu oma raskuses. Ta saab sellest rahuldawalit üle. Kes saaks salata — üksikuid puudusi on olnud. Aga millises ministeeriumis siis neid mitte ei oleks ette tulnud.

Härra Pärn kirjutab sellest oma kaebuses Riigikohtule järgmist: „Mis puutub sellesse, et 1923. aasta töö küllalt täpne ei olnud, see ei olnud mitte arweosakonna töowiljakuse süü, waid tuli sellest, et kohtade pealt, metskondade met-saülematelt ei saadud kätte korralikult andmeid ega aruandeid nende tegewuse kohta, sest metskonnad olid ikkagi weel organiseerimise ajajärgus. Omal ajal sai sellest küll mitmel korral peawalitsuse juhatajale ette kantud, ühest sarnasest ettekandest, kuupäewaga 7. now. 1923. a. lisan siia juurde ära kirja. Sel ajal awaldas ka tõesti põllutööministeeriumi pearaamatupidaja rahulolematust härra põllutööministrile selle kohta, et minult nõutawaid aruandeid ja andmeid täpselt kätte ei saa. 1924. aastast alates on arweosakonnas tööd enam-wähem täpselt korras. Käesolewast 1925. aastast on aga töödega juba nii kaugele jõutud, et töökorra asjus pea midagi enam soowida ei peaks olema. Kõik andmed ja aruanded saawad antud täpselt nõutud täht-aegadeks. Isegi alluwate asutuste kohta on täielikud juhtnöörid wälja töötatud ja kohapeale käsitamiseks kätte saadatud. Lisan siia juurde põllutööministeeriumi pearaamatupidaja Kikajon'i tõenduse ja minu poolt metsade peawalitsuse arweosakonna töö kohta kokkuseatud juhtnöörid, nii keskasutuse kui ka alluwate asutuste kohta.

Mina olen juba 6 aastat wahet pidamata metsade peawalitsuse arweosakonda juhatanud, ilma et ühtegi märkust ehk raskemat karistust isegi distsiplinaar korras oleksin saanud, rääkimata weel kohtu korrast. Ei ole ka põllutööministritele ja metsade peawalitsusel senni olnud juhatajatele teadmata, et just mina

arweosakonna organiseerinud ja täiesti töövõimsasse seisukorda tõstnud olen, kuna metsade peawalitsuse juhataja härra Roosen'i seletus, nagu ei oleks arweosakonna sisemine töö korraldus senniajani jõudnud nõuete kõrgusele, tõeloludele ei wasta, ja sarnane hindamine on tingitud isiklikkudest asjadest, mis riigiteenistuses kuidagiwiisi aset leida ei tohiks.“

Põllutöoministeriumi pearaamatupidaja härra Kikajon on wälja andnud härra Pärn'ile järgmise tõenduse: „Sellega tõendan, et metsade peawalitsuse arweosakonna tööga olen, alates 1924. a. täiesti rahuldatud, (Põllutöominister A. Kerem: See on alates 1924. a. siis, kui sinna teine ametnik kõrwale pandi.) ja et kõik nõutawad andmed ja aruanded nimetatud arweosakonnalt on saadud kätte korralikult“.

Härra Kikajon, kes minu meelest kõige rohkem kursis, on rahulolemist awaldanud 1924. aasta töö kohta. Aga kummaline küll, just siis, kui tööd kõigiti korda seatud, leitakse äkki, et härra Pärn oma kohale enam ei kõlba ja haaratakse ametkoha ümbernimetamisest otsitult ja kunstlikult kinni, et temast lahti saada põhjustel — olgem otsekohesed ja öelgem seda awameelselt — et härra Roosen kapriislikult on osanud oma isiklikud wahekorrad tähendatud ametnikuga terawaks ajada. Et wormalne wallandamis põhjus otsitud ja kunstlik, ma usun, selle wastu ei tule wist keegi waidlema. Meil on pea iga aasta terwe rida ametkohti eelarwe-korras ümber nimetatud ja kellelegi pole kunagi mõttesse tulnud sellepärast ametnikke wallandama ning neid uutega wahetama hakata.

Siin on kaalul mitte nõnda palju paari ametniku, härrade Pärn'a ja Pikka isiklikud huwid, kui kogu ametnikkonna elulised üldhuwid. (Põllutöominister A. Kerem: Härra Gustawson, Teie wist mäletate, mis ma kõnelesin eelarwe arutamise puhul.) Ei ole aga kedagi weel wabasatunud kohalt sel puhul, kui wastaw koht ümber nimetatakse, ega pole kellelegi soovitatud: kandideerigu ta nüüd sellele, uuele kohale. Põllumajanduse katse-nõunikuga ei ole Teie seda teinud, samuti kalaasjanduse eriteadlasega ka mitte siis, kui need ametkohad mitmel korral ümber nimetati.

Meie wõitleme mitte nende kahe isiku eest, waid meie wõitleme antud korral põhimõtte eest. Leiab õigustamist härra Roosen'i põhimõte, siis on sellega antud ränk hoop ametnikkonnale.

See loob pretседendi. Ja just sellepärast ei tohi Riigikogu seda wõtta waid episoodina, millest wõib muiates mööda ja päewakorras edasi minna.

Arupärimises oleme meie asetanud kategoorilise küsimise härra põllutöoministrile: mida mõtleb härra minister teha 2 wallandatud ametniku kaitseks. Meie ootame härra ministrilt selget wastust.

Tulles arupärimise teise, üldosa juurde, ei saa mina jätta eelkõige konstateerimata: kirjeldatud konkreetne juhtumine illustreerib kõigeparemini metsade peawalitsuse wahekordi ametnikkude ja ametkonna juhi wahel. Need wahekorrad on kõike muud kui loomulikud. Kui ei taheta lugeda loomulikuks seda, et möödupuuks ametnikkude hindamisel on isiklikud sümpaatiad wõi antipaatiad, mis teinekord pealegi wäga ja wäga kapriislikku laadi. Ametniku püsimine oma kohal, ta karjäär onelene teinekord ainult sellest, kuidas ta oskab hoida oma isiklikke suhteid lugupeetud juhatajaga. Juhtub ta ses suhtes weidi wääratama, siis puhkewad paratamatult intriigid ja asi wõib ametnikule halwemal puhul lõppeda kohakaotamisega. Isegi wäiksed asjad wõiwad saada saatuslikuks. Üks näide sellest, millise naeruwäärilikkuseni sõandatakse minna. Üks naisametnik oli kogemata pärast hariliku tööaja lõppu sattunud härra Roosen'i kõrgesse kabinetti. Pealtnäha päris ilmsüüta juhtumine. Sellest tehti aga kuulumata kuritegu, aeti jalule sekretäär ja pandi liikwele kohtuasjadeajaja. Need uurisid ja puurisid päewadekaupa, kuidas wõis sarnane kuulmatu lugu metsade peawalitsuses juhtuda. Konsekwents sellest kuulumata juhtumisest oli see, et anti kirjalikult teada: ükski ametnik ei tohi ühtki minutit wiibida ametiruumides pärast tööaja lõppu. Õnnetuseks oli lugu niisugune, et mitmed ametnikud olid sunnitud ületunde tegema samades ametiruumides. Ja siis tuli igal ametnikul minna wormalse palwekirjaga, et neile lubatakse teha ületunnitööd ametiruumides pärast tawalise tööaja lõppu. Pisikene ilmsüüta asi, aga kära et Jumal hoidku!

Nimetagem lisaks veel nimesid, nagu Warjun, Laos, Tarassow, Seljamaa, Wiljak jne., kellest ühed on wallandatud, teised karistatud ja kolmas Seljamaa on iseennast karistanud sellega, et ta wabaturma läks. Peaks olema väljaspool igasugust kahtlust, et sarnane õhkkond kõike muud kui soodustab rahulikku ja wiljakat töötamist. See närweerib, wäsitab, segab, pannes iga ametniku alati murega mõtlema rohkem homse päewa, kui töö peale. Mina arwan rõhutada wõiwat, et kuskil ametkonnas nii rasket ja rusuwat õhkkonda ei ole kui metsade peawalitsuses. Ja walusamaks momendiks selles raskest atmosfääris osutub see, et siin hinnanguid tehakse waid selle järgi, kas lugupeetud juhataja on nõnda häälestatud wõi teisiti. Ja kui ruttu siin tuuled waihtuda wõiwad, selleks üks näide.

Lugupeetud peawalitsuse juhataja härra Rosen on olnud alati wäga rahul metsainspektor Auksman'iga. Aastate kestes ei leidnud härra Rosen temale midagi ette heita, tema tegewus wääris härra Rosen'i täieliku rahulolu. Aga tarwitses ainult eelarwe arutamise puhul kahtlusewari langeda selle ametniku peale, nagu oleks tema põllutöoministeeriumi eelarwe-komisjoni esimehele andnud teateid Pagari metskonna asjade kohta, siis oli ühekorraga kõik otsas. Jalapealt tehti kõigeterawam noomitus härra Auksman'ile, ähwardades teda 24 tunni jooksul metsade peawalitsusest wälja saata. See oli sissejuhatus. Nüüd on härra Auksman inspektori ametist wallandatud ja ühteaegu tagandatud põllutöoministeeriumi esitajana ühest komisjonist. (Põllutöominister A. Kerem: Sellepärast, et ta seal komisjonis leidis küll põhjusi käia, aga ametisse ei ilmunud, siis oli ta haige.) Härra minister, Teie saate wõimaluse wastata meie arupärimise peale, siis toote wastuwaiteid, mis wõiwad olla palju põhjalikumad, kui katkelised wahelhüüded. Mina arwan, see juhtumine illustreerib kõigeparemini, millise tõmbetuule kätte satutakse siis, kui wahekorjade aluseks seatakse subjektiivne suhtumine.

See wahejuhtumine algatab mulle meelde veel ühe wäikse asja, millest ei taha waikides mööda minna. Härra Rosen on eriti wali nõudma, et tema ametni-

kud oleksid täpsed oma awaldustes ja teadaannetes. Ma ei saa ses suhtes teisiti, kui soowitada enam korrektsust Jupitrile endale. Põllutöoministeeriumi eelarwe-komisjonis oli jutt ühest erakorralise raielangi müügiobjektist, mis oli müüdnud „Silva'le“, kes nad edasi müüs teatud Läti firmale. Wõeti üles küsimus, mil põhjusel sarnast waheltkauplemist wõimaldatakse. Sel puhul seletas härra Rosen, et siin olla tegemist ainult kahe firma wahetuskaubaga, „Silva“ olla müüdnud Läti firmale sama palju, nagu Läti firma olla wastu andnud. (Põllutöominister A. Kerem: Kas ta seda seletas?) Härra minister, mina olin ka seal ja kuulsin, seda tõendasite kaude Teie isegi. (Põllutöominister A. Kerem: Ei, seda ei ole ma kunagi seletanud. Härra Rosen'il oli aga sel ajal wäga hästi teada, et „Silva“ oli andnud Läti firmale terwelt 200 tiinu, wastu on saanud aga Läti firmalt ainult 56,66 tiinu metsa. Wahe ei olegi suurem kui weidi wähem kui neli korda. See ei ole aga ainuke juhtumine. Wõib leida teisigi, kus esineti andmetega, mis olid ebatäpsed. Mina arwan, siin peaks härra Rosen eriti endale mõõduandwaks wõtma põhimõtte, mis on härjale keelatud, see ei tohiks ka Jupitrile lubatud olla. Kui ametnik peab olema täpne ja korrektne siis wõime meie täie õigusega sellesama põhimõtte asetada härra peawalitsuse juhataja Rosen'ile Riigikogu eelarwe-komisjoni suhtes.

Edasi. Käesolewas arupärimises on osutatud ebaloomulikkude wahekorjade metsade peawalitsuse ja riigi metsatööstuse osakonna wahel. Tähendatud osakond tegutseb erifondi alusel. See wõimaldab mõningaid kahtlasi kombinatsioone ses mõttes, et metsatööstuse arwele kantakse wäljaminekuid, mis oma iseloomu poolest sinna mitte kuuluma ei peaks. Seda enam on see wõimalik, et metsatööstuse ja metsade peawalitsuse wahekorrad wäga segi on paisatud ja metsatööstuse osakonna suhtumine peawalitsusega on enam kui ebamäärane. Mitmed tööd tehakse osalt peawalitsuse koosseisu, osalt metsatööstuse ametnikkude poolt. Ja seal on siis peawalitsusel enam kui kerge metsatööstuse fondi arwel „parandada“ oma aasta eelarwet, wõi jälle määrata kõiksugu lisatasusid.

Ma toon ainult mõned üksikud näited:

1923. aastal on metsatööstuse kulude arwel tasutud trükitööde kuludena terwelt 803.845 marka. Nende kulude suhtes konstateerib aga metsatööstuse juhataja, et need kulud oma sisu järgi peaksid kuuluma metsade peawalitsuse kuludeks. Ja kui teie silmitsete neid väljaminekute nimikirju, siis peate ka teie tunnustama, et nendel väljaminekutel, mis metsatööstuse osakond välja maksnud, ei ole midagi ühist metsatööstusega. Kantseleikuludest 800.000 marka peale selle, mis on ette nähtud eelarwe summades, weeretada metsatööstuse arwele, — on igatahes ilus suutäis.

Samuti omapärane on eritasude määramine metsatööstuse fondi arwel. Nii maksetakse mitmetele ametnikkudele kuude, aastate kaupa metsatööstuse arwel eritasusid. Ma nimetaksin siin mõned üksikud isikud: kohtuasjade-ajajale härra Anderson'ile, samuti tehnikaosakonna juhatajale härra Teiman'ile, ning maakorralduse peawalitsuse arweosakonna juhatajale härra Klaasen'ile. Ja kui koduselt seal talitama ollakse harjunud, ja kui lihtsalt see sünnib, seda näitab peale muu härra Rosen'i päewakäsk nr. 4, 1924. a., millega härra Klaasen metsade peawalitsusest tööd korraldama määratakse ja talle selle eest 7.000 marka kuus palka määratakse. Mispärast aga see summa nimelt metsatööstuse arwelt võetakse, kuna töö on rohkem ühenduses metsade peawalitsuse üldiste töödega, seda käesolewas käsus ei nimetata. Samuti dokumenteerib lihtsustatud korda härra Rosen'i ettekanne, millest ma eelpool tsiteerisin. Tema leiab iseendast mõistetawaks, et Pärna'le määratakse lisatasuks ligi 3.600 marka kuus ja Pika'le 1.200 marka kuus metsatööstuse fondi arwel. Sama lihtsaks ja iseendast mõistetawaks loetakse seegi, kui ärapähandatuna see lisatasu taas ära jäetakse. Mina ei oska ette kujutada, mispärast pidi just niipalju määrama ja mispärast wõidi sealsamas seda jälle ära jätta?

Üldse näib lugupeetud härra Rosen'i karakteris kandwamaks jooneks olewat põhimõte: kui juba, siis juba. Kui hirmu, siis hirmu, aga kui juba armu, siis äretult. Peab ainult oskama olla. Neid oskajaid ongi metsade peawalitsuses, ning neile määratakse siis ületunnitööde ning muud tasu. Mis kõige imelikum, siis see, et ületunnitööde tasu määramine sünnib

kuude kaupa tagantjärele, kus enam mingisugust wõimalust ei ole kontroleerida, kas tõesti ületunnitööd wastawal määral on tehtud wõi mitte. Tehnikaosakond oma juhatajaga eesotsas näikse olewat erilise armastuse ja poolehoiu osaline. Sinna määratakse tasu küll ületundide, küll tööstusfondi arwel, küll kaartide eest, mida tehnikaosakond walmistanud. Ja mis kõige imelikum, metsade peawalitsus ostab tehnikaosakonnalt walmistatud kaarte puhta raha eest. Ma ei tea, kas need kaardid on tööajal tehtud wõi mitte. Kurjad keeled kõnelewad, et tehnikaosakonnas tehakse ka eratööd tööajal, eriti armastatawat harrastada päewapilditööstust. Wiimasel ajal paisunud päewapilditööstuse armust selle osakonna walgustuskulud kunni 8.000 margani kuus. Härra minister tuleb wahest ja seletab pärast, et nendel kuulujuttudel alus puudub. Kuid senni, kui seda tehtud pole, lubatagu mul neid uskuda. Ja see on wäga arusaadaw — äri on äri. Kui ollakse kellelegi armuline, mispärast siis seda mitte kasutada.

Sarnane ametnikkude jagamine sikkudeks ning lammasteks tingib paratamatult teatud hädaohu konflikti ametkonnas tekkimiseks, mis saatuslikuks muutuda wõib riigihuwide seisukohalt. Sellepärast ei ole siingi kaugeltki ükskõik, kas wahekorrad kujunewad nõnda wõi teisiti. Ebanormaalsed wahekorrad on kõik muud kui õnnistuseks ametkonnale. Sellepärast olemegi asetanud härra põllutööministrile enam kui tõsiselt küsimuse: kas tahetakse siitpeale hoolitseda selle eest, et metsade peawalitsuses wahekorrad terawaksajamised isiklikkude intriigidega kaoksid ja et kogu asjaajamine rakendataks normaalsemale alusele.

Lõpuks riiklikkude wähepakkumistööde väljaandmine. Et siingi kõik alati korras ei ole, näitab eriti kujukalt Dobrino ja Permisküla parwetuskaanalite süwendamine ja kolme tammii ehitamistööde wäljapakkumislugu. See wärwikas episood, mis riigile mitte odawalt maksuma ei tulnud, kujunes järgmiselt.

Wastawast protokollist loeme, et esimene wähepakkumine pandi toime 30. septembril 1924. aastal metsade peawalitsuse ruumides wastawate ametnikkude juuresolekul. Pakkumisest wõtsid osa kõigist kaks ettewõtjat — Bushman ja Konstantinow. Esimese kautsjon jäeti metsade peawalitsuse korraldusse kunni

järgmise pakkumiseni, kuna teise kautsjon tagasi makseti, silmas pidades tema liiga kõrgeid hindu. Järgmisest protokollist võime näha, et oli 3. oktoobril 1924. aastal samuti metsade peawalitsuse ruumides järgmine pakkumine, millest osa võtsid 5 ettevõtjat. Pakkumiste tulemus oli see, et ükski pakuja ei olnud nõus võtma tööd takseeritud hindadega. Kahe ettevõtja, Andrejew'i ja Bushman'i kautsjonid anti peawalitsuse kassasse edasi, eeldusega, et nemad järgnevas pakkumisest osa võtavad. Järgmine pakkumine peeti ära 22. oktoobril metsade peawalitsuse ruumides. Sellest võtsid osa 2 ettevõtjat ja siis otsustati uued järeppakkumised toime panna kolm päeva hiljem, tähendab 25. oktoobril. Viimasel korral otsustati tööd anda ettevõtjale Andrejew'ile, silmas pidades, et tööd väga pakilised on ja nendega enam viivitada ei tohi. Selle pakkumise vastu seisis aga riigikontrolli tsiwiilosakond, kes teatas oma kirjas 14. oktoobrist järgmist: „Siinjuures Dobrino ja Permisküla parwetamise kaanali väljapakkumise materjaali ühes lepingu kawaga tagasi saates, teatab tsiwiilosakond, et ta oma nõusolekut lepingu sõlmimiseks anda ei saa, sest et vähempakkumisel ei ole eelarwes ettenähtud üksikhindasid kätte saadud. Tulwad uued väljapakkumised korraldada, milleks lepingu kawas ettenähtud tähtaeg (1. september 1925. a.) laialise võimaluse jätab.“

4. novembril tuli uus pakkumine ettevõtja Willem Saarjärw'e poolt. See oli nõus võtma kolme tammi ehitamise 172.000 marka iga tammi eest ja kraawi puhastustööd ühes kiwide kõrwaldamisega 960 marka kantsüld. Selle järele oleksid need tööd tulnud maksma 1.130.400 marka, nõnda siis 85.920 marka odavam, kui Andrejew'i pakkumine, mis võrdus 1.216.320 margale. (Põllutöominister A. Kerem: Just see teine pakkumine, millega riigikontroll päri oli, oli kallis.) Ma tulen selle juurde warsti, oodake ainult.

Andrejew'ile teatati, et tema ilmuks 7. novembril pakkumisele metsade peawalitsusse, samuti teatati Saarjärw'ele, et tema tuleks 7. novembril kell 12 metsade peawalitsuse ruumidesse. Seal seati siis järeppakkumisel kokku järgmine akt: „1924. aasta novembrikuu 7. päewal

astusime meie, allakirjutajad, metsade peawalitsuse juhataja korraldusel kokku, ettevõtja W. Saarjärw'e poolt 4. novembril s. a. sisseantud pakkumise läbiwaatamiseks, milles wiimane Dobrino ja Permisküla parwetuskaanalite puhastuse ja kolme tammi ehitamise tööd oma peale tahtis võtta 1.130.400 marga tasu eest, missugused tööd aga peawalitsuses 22. ja 25. oktoobril s. a. peetud vähempakkumistel ettevõtja Andrejew 1.216.320 marga eest oma peale võttis. Et mõlemi ettevõtja poolt pakutud tööhinnad üle eelarwes ettenähtud hinna tõusewad, ettevõtja Saarjärw'e hind aga siiski madalam, saatis peawalitsus mõlemile eeltähendatud isikule kutsed 7. novembril kell 12 peawalitsusse läbirääkimistele ilmuda, W. Saarjärw'e ühtlasi paludes 10% pakutawast hinnast kautsjoniks kaasa võtta. Määratud tähtajaks ilmus ainult ettevõtja Andrejew, ja et W. Saarjärw ka kell 12.15 ei ilmunud, sai komisjoni koosolek kell 12.18 ära lõpetatud.“ Järeilmärgusest loeme: „Et kohe pärast ülewalpool tähendatud komisjoni lõppu, see on kell 12.20 ettevõtja Saarjärw ilmus, astus teistkorda komisjon kokku, esimehega — metsade peawalitsuse juhataja abi A. Netze. Enne läbirääkimistele asumist nõuti W. Saarjärw'elt tarwilikku kautsjoni 113.000 marka, missugusest summast viimasel ainult 100.000 marka oli, nii et komisjon kautsjoni vastu võtta ei saanud ja ettevõtja Saarjärw'e pakkumise tühistama pidi. Komisjon lõppes kell 12.55.“

Selle peale kirjutas Saarjärw metsade peawalitsuse juhatasele järgmist: „6. skp. sai mulle Teie kirjaga nr. 5358 tehnika jaoskonna läbi teatatud, et mina pean oma Dobrino ja Permisküla parwetuskaanalite puhastustööde pakkumisele 10% kautsjoni kell 12 — 7. novembril — sisse maksma. Et ajalehe kuulutuse järele kautsjoniks oli pakkumisel määratud Emk. 102.000. —, siis võtsin mina 110.000 marka ka ühes. Tehnika jaoskonnas öeldi, et on tarwis 123.000 m. Kui mina lubasin poole tunni jooksul puuduwa summa tuua, sain wastuseks, et „kahte termini mina ei määra ja kautsjoni vastu ei võta“ 10% pakutawast hinnast teeks wälja 113.616 marka, mitte 123.000, s. o. 3.616 mk, rohkem kui minul ühes oli wõetud, millega oleks wist küll wõidud pool tundi oodata. Palun mulle teatada, kas minu pakkumine on

annulleeritud ja mis põhjustel.“ Selle peale teatatakse Saarijärw'ele: „Wastuseks Teie kirjale 7. nowembris s. a. teatab metsade peawalitsus, et Teie pakkumine 5. nowembris s. a. Dobrino ja Permisküla parwetuskaanalite puhastuse- ja kolme tammi ehitamise tööde peale on annulleeritud, sest et Teilt nõutaw kautsjon 10% suuruses pakutawast tööde hinnast ei olnud määratud ajal sisse makstud. Ühtlasi paluks peawalitsus 20 marga eest tempelmarke saata Teie kirja 7. nowembris s. a. kustutamiseks.“

Ma rõhutan weel kord: selle pakkumise põhjal oleksid tööd läinud maksma 1.130.400 mk. Kui wõtta arwesse härra Andrejew'i pakkumist, 1.216.320, siis on wahe 85.920 marka. (Põllutööminister A. Kerem: Meil on weel üks odawam pakkumine, wiis kuus korda taheti seda kätte saada, aga ta ei tulnud!) Härra minister, pakkumistest kõrwaldamise peapõhjuseks osutati seda, et Saarijärw'el olla puudunud 3.616 marka täie kautsjoni sissemaksamiseks. Need tööd anti wälja Andrejew'ile. Tsiwiilosakond päris hiljem metsade peawalitsuselt järgi, kuipalju Andrejew'il on kautsjoni sisse makstud. Metsade peawalitsus wastas järgmiselt: „Teie kirja nr. 8240/24 — 27. aprillist s. a. peale teatatakse, et kodanik Andrejew'il oli 7. nowembriks 1924. a. metsade peawalitsuse kassasse tagatisena makstud Mk. 102.000. — ja 5. mail s. a. esitas eelnimetatud ettewõtja Põhja panga garantii 2. maist s. a. Mk. 122.000 kindlustuseks tähtajaga kunni 5. oktoobrini s. a.“ Ma arwan, kogu see asi räägib iseenda eest küllalt selget keelt, nii et mul ei tarwitse siia mitte midagi enam juurde lisada. Ühel on ka kõigest 102.000 marka kautsjoni sisse makstud ja ta saab tööd endale; teine tahab sama palju sisse maksta, tema aga kõrwaldatakse pakkumistelt. (Põllutööminister A. Kerem: Aga Teie wõrrelge neid pakkumisi, mis ajal nad olid ja missugused kautsjonid sisse wõeti.)

See on esimene maasikas. Aga härra minister nimetas weel ühte pakkumist. Ma arwan, ta mõtles wist härra Mägi pakkumist. (Põllutööminister A. Kerem: Ei, härra Konstantinow'i!) 3. nowembril tuli weel järgmine pakkumine: „Sellega on minul au teatada,

et olen nõus wõtma oma peale Dobrino ja Permisküla parwetuskaanalite puhastuse ja 3 tammi ehitamise tööd Dobrino kaanalil wastawalt Teie nõuetele ja tingimistele järgmistele hindadega: ühe tammi ehitamine Teie projekti järgi 130.000 marka ja mullatööde kantsüld ühes kiwide kõrwaldamise ja wõsast puhastamisega 1.050 marka. Kõikide tööde lõpp 1. septembril 1925. a.“ Selle pakkumise peale wastas metsade peawalitsus 12. nowembril 1924. aastal: „Metsade peawalitsus teatab, et Teie pakkumine 3. nowembris s. a. Dobrino ja Permisküla parwetuskaanalite puhastuse ja kolme tammi ehituse asjus jääb tähele panemata, sest et tööd on juba wälja antud teisele ettewõtjale.“ Seda teatati 12. nowembril. Aga samal päewal alles läheb metsade peawalitsus nõutama põllutööministrilt lepingu kinnitust. Teiste sõnadega: sel ajal, kui leping alles faktiliselt kinnitamata, tõrjuti kõige odawam pakkuja kõrwale ettekäändel, nagu oleksid tööd juba teisele ettewõtjale wälja antud. See pakkumine oleks tulnud riigile odawam 154.320 marga wõrra. Need kaks juhtumist näitawad väga selgelt, et tööd taheti anda igal tingimisel ettewõtjale Andrejew'ile, — see on kõik.

Härra põllutööminister on juba mitmel korral oma wahelhüüetes katsunud wäita, et asjad kõik korras on. Ma oleksin härrale põllutööministrile tõesti enam kui tänulik, kui tema tuleks ja oma wastuses pikemalt seletaks, mis põhjusel see oma sihilikkuses liialt selge lahendamine õieti sündis.

Ma wõtan kokku ja lõpetan. Meie arupärimine on kantud mitte wäiklasest soovist kellelegi sihilikult kallale tungida. Wastuoksa, meie arupärimise ainsaks ülesandeks on anda tõuget metsade peawalitsuse wahekordade terwendamisele. Et seda oma eesmärki saawutada ja härra põllutööministrile wõimalust anda wastata, panen ette käesolew arupärimine wastu wõtta.

Juhataja **A. Rei**: Kodukorra § 86. põhjal palun Riigikogu liikmeid, kes arupärimist toetawad, kätt üles tõsta. Arupärimise-ettepanekut on toetanud 22 Riigikogu liiget, seega ei ole arupärimise-ettepanek mitte wastu wõetud.

4. J. Woiman'i küsimine põllutöoministrile Sänna asunduses wäljaantud käsitöökruntide, wabrikurundi ja endise härrastemaja müügi kohta ja põllutöoministri wastamine küsimise peale.

J. Woiman (stp.): Palun põllutöoministrilt Riigikogu lähemal aru pärimise - koosolekul wastust järgmistele küsimistele:

1) Mispärast jäeti Wõrumaal Sänna asunduses 4 käsitöökrunti 20. aprillil s. a. endistele mõisatööliste wälja andmata ning hiljem wälja anti nendele, kellel maasaamiseks eesõigust ei ole?

2) Mispärast anti Sänna asunduses wabrikurunt ilma enampakkumiseta rendile?

3) Mispärast müüdi Sänna asunduses endine härrastemaja 30.000 marga eest mahalõhkumiseks ja ärawedamiseks?

4) Kuhu mõtleb põllutöominister need perekonnad paigutada, kes endises Sänna mõisa härrastemajas elasid?

Põllutöominister A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Esitatud küsimise kohta on mul järgmist öelda: Sänna mõisast on wälja planeeritud 22 töölise kohta 117,94 tiinu maa-alaga, sellest põldu 58,07 tiinu ja heinamaad 33,70 tiinu. Põllutöoministeriumi poolt on määratud maasaajaks 19 mõisatöölise, tagasi lükatud 9 — 8 ei ole maaseaduse § 20 p. c alusel õigustatud maad saama ja üks ei ole Eesti wabariigi kodanik. Kohti jäi üle kolm. Neist on antud üks Waabina mõisa endisele töölisele Heinrich Saiale, kes põllutöoministri poolt maasaajaks kinnitatud; teine ajutiselt endisele metsawahile, kes umbes 40 aastat metsawahiks olnud ja 1922. a. wabastatud ja kolmas ajutiselt endisele eriotstarbe koha nr. 52 rentnikule Jaan Saarele kunni 1. nowembrini k. a., arwesse wõttes, et tema poolt on koha peal rukkid maha külitud ja et krunti oleks juba käesolewal aastal võimalik Loosi mõisatöölisele — kinnitatud maasaajale kätte anda. Keskmise töölise koha suurus on 5,36 tiinu, sellest põldu 2,64 tiinu ja heinamaad 1,53 tiinu.

Sänna wesi-saeweski põles 5. oktoobril 1924. a. ära. Oli 11. märtsil 1925. a. alghinnaga 86.000 marka enampakkumisel uuesti üles ehitamiseks, ühes krundiga, milles 4,12 tiinu põldu, 1,87 tiinu heinamaad ja 2,64 tiinu muud maad — weed, teed ja õue — kuid jäi pakkujate puudusel wälja rentimata. Hooneid

mingisuguseid krundil ei ole, pais ja sild on praegu maakonnawalitsuse poolt ehitusel. Ettetöte on põllutöoministri poolt uuesti 20. aprillil 1925. a. enampakkumisele määratud alandatud alghinnaga Mrk. 60.000.—

Et enampakkumine vähemalt 1 kuu aega enne pakkumist peab wälja kuulutatama, oleks enampakkumise toimetuse suwe peale langemise tõttu põlluharimisega wiiwitus tulnud, sest ka uue enampakkumise kordaminekut ei ole võimalik ette teada, on kohaliku ringkonnawalitsuse poolt saeweski maa-ala ühe aasta peale ajutiselt maahindamise andmete alusel, s. o. 192 rukkiki kilogrammi hinnaga wälja renditud endisele mõisamaa maakasutajale Jaan Paarile. — Wiimane kui ka eelmised teated on telefoni teel saadud, mille pärast juhuslikud eksitused võimalikud.

Sänna härrastemaja on enampakkumisel ühes järempakkumisega müüdud Jakob Org'ile ärawedamiseks 30.805 marga eest. Maja oli hinnatud 19.090 marga peale. Pakkumisest wõtsid osa neli isikut, pakkudes 498 korda. Härrastemaja asub aiakrunt nr. 1 peal, mis enampakkumise teel Jakob Uibole kunni 1936. aastani wälja renditud tingimisel, et härrastemaja põllutöoministeriumi korraldusesse jääb. Aiarentnikul on kasutada elumaja, laut ja kelder. Härrastemaja määrati müügile põhjusel, et omawalitsuse asutused seda ei soowinud saada ja hoone täiesti lagunemise seisukorras on.

Müüdüd majas asuwad: 1) endine tööline Peeter Wagul, kes maasaajaks määrata, kui maaseaduse § 20 p. c alla mitte kuuluw. Wagul praegu maad ei kasuta. 2) Tõrwaahju rentnik Peeter Kiwi, kellele ahi kunni 1928. a. rendile antud. Peale nimetatute härrastemajas keegi ei ela. Asunikud ja töölised on korteriga warustatud kunni 1927. a. Tõrwaahju rentnikule on võimalik korterit anda krunt nr. 4 peal olewast töölismajast.

5. Riigitöölise ühekordse toetuse seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

L. Johanson (stp.): Teen ettepaneku anda riigitöölisele ühekordse toetuse seadus rahaasjanduse komisjoni.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtawana enampakkumisele on ettepanek wastu wõetud.

rajasti aega, siis inimene peab kas wõi oma hädatarwilikkude wajaaduste täitmisest loobuma. Mina arwan, et niikaua kui ei ole kohtadel tarwilikku arwu adwokaate ja vähemalt igas maakonnas, igas linnas ei ole korraldatud omawalituste poolt õigusteadusliku abiandmiseks kodanikkudele ja lihtsamate palwekirjade kokkuseadmiseks wastawad bürood, sennikaua, arwan mina, on praeguse seaduse wastuwõtmine enneaegne ja sünnitab kodanikkudele teatud kitsendust. Kuigi tõsi on, et üksikuid wäärnähtusi on tulnud palwekirjade kokkuseadajate poolt, et nemad mitte küllalt ausalt asju ei aja, siis peab tähendama, et üksikuid wäärnähtusi tuleb igalpool ette ja tuleb neid ka adwokatuuris ette. Siis muidugi, kui sarnased asjad ette tulewad, karistatakse süüdlasi, wõetakse neilt õigus ära asju ajada. Ma arwan, et samasugust teed wõiks ka siin käia, kui tõepoolest mõne palwekirjakirjutaja kohta oleks selgeks tehtud, et tema inimesi petnud ja kuritahtlikult asju ajab. Siis wõib ju sarnasel korral, kui selgeks tuleb, et selleks paragrahwi ei ole, nuhtlusseadust wastawa paragrahwiga täiendada, kuid olen kindel, et praegugi leidub wastaw paragrahw selleks, et kuritahtlikult tegutsejatele õigust ära wõtta ja neid peale selle weel kaelakohtulikult karistada. Aga seda kõike wõiks teha igal üksikul juhtumisel ja ei wõiks üldiselt nende üksikute pärast, kes' eksinud on, nuhelda ka kõiki neid, kes korralikult asju ajawad ja inimestele püüawad abiks olla ja kodanikudelt wõimalus ära wõtta ka kõigelihtsamates asjades ilma adwokaadita läbi saada. See minu arwates ei oleks mitte õiglane olema.

Lõpuks peaksin mina tähendama, et käesolew seadus ei ole kooskõlas meil makswate kohtukorralduse seadustega. Meil on makswas seadus, mis lubab kriminaal asjus kohtutes — wahet tegemata kõrgemas wõi vähemas kohtus, rahukohtuniku juures, rahukogus — endises ringkonnakohtus — samuti kohtupalatis, esineda kaitsjana kriminaalasjus igal kodanikul, kellelt pole kohtu poolt õigused ära wõetud. Kui aga praegune seadus wastu wõetakse, siis neilsamadel isikutel, kellel on makswate seaduste põhjal wõimalik kohtus kaitsjatena esineda, puudub wõimalus wastawat awaldust kohtule sisse anda, neil puudub wõimalus isegi apellatsioon-kaebtuse sisseandmi-

seks. Siin on teataw wastolu olemas, sest kohtus kaitsjana esinemine on palju tähtsam õigus, kui mõne lihtsa palwekirja kokkuseadmine. Kohtukaitsjast kriminaalasjus ripub ära sagedasti inimese saatus kui ta sunnitööle wõi wangiroodu on mõistetud, kuna aga palwekirja kirjutamise korral kui see ei õnnestu, inimene ainult teatud warandusliku kahju wõib saada. Minu arwates tuleks see küsimus, mis hädasti lahendamist wajab, siis lahendada, kui meil uus kohtute korraldamise seadus maksma pannakse. Praegusel korral tuleks käesolew seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja A. Rei: Rkl. Jõeäär, kas Teie tegite ettepaneku seaduse enese wõi pealkirja kohta? (A. Jõeäär, stp.: Pealkirja kohta!)

Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Kõigepealt pean härra Jõeäär'i tähelepanu juhtima selle peale, et selle seaduse arutamine nii erakorraliselt kiire pole olnud waid just wastupidi. Kui härra Jõeäär oleks waewaks wõtnud käesolewas seaduses leiduwatesse tähtaegadesse süweneda, siis oleks tal küll põhjust olnud oma pahameelt awaldata selle kohta, et mõni asi üsna aegapidi liigub. Näiteks 1924. a. weebruaris päris Wabariigi Walitsus Riigikohtu arwamist selles asjas makswa seaduse kohta ja alles 14 kuu pärast walitsus esitas elnõu Riigikogule. 14 kuud oodati wastuse peale, kuid ei saadud. Walitsus esitas selle seaduseelnõu Riigikogule 25. aprillil, üldkommissjon esitas tema Riigikogule 6. mail. Järelikult kulus üldkommissjonil seaduse arutamiseks 2 nädalat aega ja ka 2-nädaline tähtaeg üheparagrahwilise seaduse esitamiseks ei ole mitte wäga kiire. See aeg on küllaldane selleks, et 4-realist seadust läbi seedida.

Peale selle on härra Jõeäär'il tähelepanemata jäänud see, et seaduses on selgesti öeldud: „On keelatud töõnduslikult igasuguste amet- wõi kohtuasutustele määratud kirjatööde walmistamine.“ Siin pole sugugi wõetud wõimalus üksikute palwekirjade kirjutamiseks, waid on wõetud wõimalus äriliselt seda asja ajada. Selles on suur wahe. Samuti eksib härra Jõeäär, kui ta tõendab, et käesolew seadus ei ole kooskõlas makswa kohtukorra seadusega. Selle järelduse

tegi tema eelmisest wäitest ja kuna see püsima ei jäänud, langeb ka temast järeldus ära. Sellepärast waidlen härra Jõeäär'i ettepaneku wastu.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Jõeäär'i ettepanek, kui puhteitaw, ei tule eraldi hääletamisele.

Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) 28 häälega poolt 17 wastu on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu seaduseelnõu tekst.

Heakorra ja julgeoleku seadus täiendatakse järgmiselt:

§ 172¹. Isikutel, kellel puudub amet wõi kutse wõõraid asju ajada, on keelatud töönduslikult igasuguste amet- wõi kohtuasutustele määratud kirjatööde walmistamine, samuti juriidiline nõuandmine wõõrastes asjades.

Sarnase tegewuse ilmsikstulekul lõpetatakse see administratiiv korras.

Juhataja **A. Rei**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Kuna Riigikogu koosolek üle 2 tunni kestnud — kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.10 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 7.40 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **T. Kalbus**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja **T. Kalbus**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

7. Õlle walmistamise ja müügi seaduse § 27. muutmise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Luur** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, I ja II osa.

Õlle walmistamise ja müügi seaduse § 27. muutmise seadus.

õlle walmistamise ja müügi seaduse § 27 („Riigi Teataja“ nr. 27 — 1921. a. seadus nr. 24) muudetakse järgmiselt:

Müügi otstarbeks walmistatawa õlle pealt wõetakse aktsiisimaksu õlle keetmiseks tarwitatawate linnaste eest järgmisel määral:

750 marka puuda wõi selle osa linnaste pealt, kui õlu mitte üle 4% alkoholi sisaldusega, ja 900 marka puuda wõi selle osa pealt, kui õlu üle 4% alkoholi sisaldusega walmistatakse.

II.

Käesolewas seaduses ettenähtud aktsiisimaksu tõstmise tähtpäewa ja korra määrab kindlaks rahaminister.

8. Riigiraudteede ja posti-telegraafi-telefoni teenijate ja tööliste preemia ja lisatasa seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Luur**: Riigiraudteede ja posti-telegraafi-telefoni teenijate ja tööliste preemia ja lisatasa seadus

wõeti Riigikogu poolt wastu möödunud aasta nowembrikuus. Warsti aga tulid awalikuks mõned puudused, mis näitasid, et nii seda seadust enam edasi teostada ei tohi. Sellepärast tuli Wabariigi Walitsuse kaudu teedeministri poolt ettepanek tähendatud seaduse mõnda osa ja paragrahwi muuta. Seaduseelnõus, mis Riigikogu poolt wastu wõetud, oli näiteks sõna „isiklikult“. See tähendab, wõis anda preemiat ja lisatasa nendele, kes isiklikult töödest osa wõtnud. Sõna „isiklikult“ tekitas raskusi käsitamisel ja sellepärast tehti ettepanek walitsuse poolt sõna „isiklikult“ maha kustutada. Kuid ka teisi raskusi oli esile kerkinud preemia ja lisatasa seaduse teostamisel, ja asi läks nii kaugele, et rahaasjanduse komisjon tegi ettepaneku nimetatud seadus rewideerimisele wõtta, teda uuesti läbi waadata, uuesti läbi töötada ja siis Riigikogule esitada. Nüüd on rahaasjanduse komisjon oma tööga lõpul ja preemia ja lisatasa seadus on uues redaktsioonis rahaasjanduse komisjoni poolt wastu wõetud. Riigikogu liikmed wõiwad wahest arwata, et seadus, mis nowembrikuus wastu wõeti, mitte küllalt asjalikult ja täpselt ei olnud redigeeritud,

kui teda warsti tuli ümber töötama hakata.

Peab tähendama, et preemia ja lisatuseadus raske probleem on. Kui waatleme wäljamaa praksises selle küsimuse lahendamist, siis näeme, et näiteks Inglismaal kümnete aastate wiisi preemiate seadust täiendatakse, uuendatakse ja ühtelugu ümber muudetakse sellepärast, et elu paneb ikka uusi ja uusi tingimusi üles ja nende järgi tuleb käia. Nii näiteks on väga raske täpselt ära näidata, kellele tuleb lisatasu maksta, millal seda tuleb teha ja kui suurel määral, missugustel normidel jne. Kõik need küsimused on väga keerulised ja sünnitasid alamkommissjonis pikki waidlusi. Alamkommissjoni töödest wõtsid osa walitsuse esitajad, samuti tööliste organisatsioonide esitajad, kes selles küsimuses selgust pidid muretsema.

Edasi tuli komisjonis wahet teha, mis tuleb mõista preemia ja mis tuleb mõista lisatasu all. See küsimus on praegu esitatud seadusega lahendatud. Kõigepealt katsub arutamiselolew seadus ära määrata neid juhtumisi, millal üldse tuleb preemiaid ja lisatasusid maksta. Sel puhul on väga mitmesuguseid juhtumisi. Osa punktidest on niisugused, mis otsekohe käiwad lisatasu ja preemia mõiste alla, kuna osa teisi juhtumisi on niisuguseid juhtumisi, kus preemiat wõi lisatasu tuleb mõista kui autasu maksmist. Need üksikud juhtumised tulewad raudteewalitsuse nõukogus wõi posti-telegraafi-telefoni peawalitsuse ülema otsusel ja teedeministri kinnitamisel lõpulikule lahendamisele. Nii näiteks näeme, et seaduseelnõu esimeses osas lubatakse maksta preemiat ja lisatasu nende tööde eest, mis enmast normeerida lasewad korralistes ja erakorralistes eelarwetes ettenähtud tööde täitmisel, materjaalide kokkuhoidmistel, eratellimiste järele tehtud tööde eest, juhtumistel kui seal ülejääki on. See osa, mida ette kandsin, käib preemia ja lisatasu normi alla. Teised juhtumised, näiteks kahjude ja õnnetuste ärahoidmine, on niisugune asi, mis oma mõiste poolest peaks käima autasu liiki.

Edasi tuli komisjonis väga palju töötada küsimuse lahendamisel, kui suurtes piirides ja missugusel määral wõib üldse lisatasu ja preemiaid maksta. Siin wõeti aluseks põhimõte, et preemiad ja lisatasud ei tohi olla suuremad, kui 50%

saawutatud kokkuhoiust; järgmine põhimõte oli see, et üldse preemia ja lisatasu ei tohi suurem olla üksiku preemia ja lisatasusaaja kohta, kui 50% kõigest tema aasta sissetulekust. Niisugune küsimuse lahendamise wiis ei oleks mitte küllalt õiglane olnud kõikide raudteeteenijate ja tööliste kohta ja kõigepealt mitte küllalt õiglane just wedurimeeskonna kohta, kellel kokkuhoidmisega tegemist on kütteainete alal. Sellepärast tegi siis komisjon erandi ja arwas õiglase olewat, kui wedurimeeskonnale antakse wõimalus ka üle 50% saawutatud kokkuhoiust saada. Sellepärast wõeti siin aluseks põhimõte, et wedurimeeskonna preemia saawutatud kokkuhoiust kütteainete alal wõib tõusta ka üle 50%.

Edasi tuli arutamisele küsimus tükitöö kohta ja siin wõttis komisjon selle seisukoha, et kitsendused 50% näol ei tohi mitte makswad olla tükitöö kohta ning selle tükitöö tasu ja lisatasude kohta, mis arwatakse tükitöötasu alusel.

Edasi oli väga raske määrata, kuidas tuleks grupeerida üksikute liikide teenijaid ja töölisi ja arwati, et kõigeparem oleks sel juhtumisel anda küsimuse lahendamine raudteewalitsuse nõukogu kätte, kes selles küsimuses küllalt kompetentne peaks olema.

Nagu juba tähendasin, on preemiate ja lisatasu maksmise seaduses ette nähtud § 1. punkt neljas, kus räägitakse kahjude ja õnnetuste ärahoidmisest. Siin arwas rahaasjanduse komisjon, et sellel juhtumisel ka erand tuleks teha ja iga õnnetuse ja kahju ärahoidmise juhtumisel tuleks lahendamine anda raudteewalitsuse nõukogu kätte, nimelt, kui palju maksta lisatasu wõi preemiaid, kuidas selle juhtumise juures tuleks igat üksikut fakti arwesse wõtta ja muidugi ka seda, kui suur kahju wõi õnnetus selle teenija wõi tööliste hoolsuse läbi ära on hoitud.

Edasi katsus rahaasjanduse komisjon § 5-as siiski rohkem wõi vähem täpselt lahendada neid juhtumisi, millal tuleb anda lisatasu, millal tuleb anda preemiat käesolewa seaduse alusel.

Edasi pean mina tähendama, et sellesse uuesse seadusesse on wõetud üks väga suur uuenduse punkt, ja see on nimelt see, et preemiate ja lisatasu seaduse maksmise alla on wõetud ka terwe uus ametkond ja nimelt posti-telegraafi-telefoni ametkond terwes koosseisus.

Posti-telegraafi-telefoni peawalitsusel on oma kesktöökoda, kus üht ja teist tööd tehakse telefoni ja telegraafi tarvitamise alal jne. ja kus võimalik on niihästi materjalide pealt kokkuhoidu saavutada, kus võimalik on lisatasusid teenida oma töö alal jne. Ja sellepärast arwas rahaasjanduse komisjon, et terwet seda ametkonda tuleks ka preemiate ja lisatasu maksmise seaduse alla võtta, sest et sellel ametkonnal ühte ja teist tööd tuleb teha, mis selle seaduse alla kuulub ja selle seaduse normidega kooskõlas on.

Siis edasi seaduse II osa katsub lahendada wana asja, s. t. 1922/23. ja 1924. aastate lisatasusid ja preemiaid raudteel. Edasi katsub seaduse II osa lahendada puhaskasu jaotamist nendelt eratöödelt, mis tehtud riigiraudtee peatehaste ja posti-telegraafi-telefoni peawalitsuse kesktöökojas endistel aastatel. Viimases asutuses on saadud 1922. aastal umbes 1 miljon puhaskasu. Järgmisel aastal oli see summa weidi vähem, kui suur aga möödunud 1924. aasta puhaskasu on, selle kohta puuduvad weel täpsed andmed, sest kõik aruanded ei ole weel tehtud ja summad pole weel kokku wõetud. On katsutud riigiraudtee peatehastes ja posti-telegraafi-telefoni peawalitsuse kesktöökojas puhaskasu jaotamisel käia põhimõtte järgi, et anda sellest puhaskasust teenijatele 25% lisatasuna, tööliste ka kunni 25% lisatasuna ja raudtee peatehaste ning posti-telegraafi-telefoni peawalitsuse kesktöökoja sisseseade täiendamiseks mõlemile ka 25%, ja lõpuks tööliste olukorra parandamiseks ka vähemalt 25%.

Edasi — seaduse III-das osas on tähendatud, missugused seadused nüüd täiesti oma makswuse kaotawad. Alamkomisjonil ei olnud mitte kawatsust võtta seda III-dat osa seadusesse esitatud kujul, aga rahaasjanduse komisjoni pleenumil oli arwamine, et tulewad tingimata üles lugeda need seadused, mis oma makswuse kaotawad, ja sellepärast on selle seaduse III osa sisse wõetud. Nimelt kaotawad oma makswuse 2 endist seadust.

Edasi. Viimane seaduse osa käsitab aega 1. jaanuarist kunni kõnealolewa seaduse maksmahakkamiseni. Kui aga seaduse neljandat osa mitte ei oleks sisse wõetud, oleks jällegi tekkinud seesama juriidiline lahendamatu kaasus, mis oli möödunud aastal ja sellepärast on käes-

olewat seadust täiendatud neljanda osaga, mis küsimuse täpselt lahendab. Need olid põhimõtted, mille järgi käis rahaasjanduse komisjon seda seadust välja töötades. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seadus I lugemisel wastu võtta.

K. Tonkman (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Riigiraudteede ja posti-telegraafi-telefoni teenijate ja tööliste preemiate ja lisatasu seadus on üks hädatarwilikumatest seadustest. Selle järele on juba ammu tuntud teatud wadjadust. Mulle tuleb meelde, kui eelmisel aastal eriseadusega taheti üksikuid puhaskasu osasid, mis olid riigiraudteede tehastel, ära jaotada, kuiwõrd raskusi see sünnitas ja seda ei suudetud rahaasjanduse komisjonis lõpule wiia, nii et Wabariigi Walitsus pidi seda § 12-a põhjal lahendama. Niisugune talituswiis on väga ebaloomulik ja sellepärast on hädatarwilik, et see lahendatud saaks. (Hulgalised wahelhüüded pahemalt poolt. L. Johanson, stp.: Ma tean ka, millest Teie praegu räägite.) Härra Johanson, tol korral ei olnud võimalik seda lahendada, sest ei olnud kuidagi ette nähtud, kuidaswiisi see pidi lahendatud saama, kuidaswiisi jaotada, missugustel alustel jne. Sellepärast oli wõimatu puhaskasu jaotust ette võtta. (L. Johanson, stp.: Teie tahate rääkida ainult selleks, et hoolekandeseadus arutamisele ei tuleks.) Härra Johanson, Teie eksite, praegu ei ole hoolekandeseadus päewakorras, waid posti-telegraafi-telefoni teenijate preemiate ja lisatasu seadus. (E. Weberman, rhsw.: Kas Teie räägite poolt wõi wastu?) Härra Weberman, ärge olge uudishimulik, kuulake ära, siis wast ehk saate aru. Ei olnud kuidagi võimalik üksikute peawalitsuste juhatajatel tööd normeerida ja normeeritud tööde eest tasu maksta. (Hulgalised wahelhüüded.)

Juhataja **T. Kalbus**: Palun rahu! Härra Laarman, palun kõnelejat mitte segada!

K. Tonkman: (põl.): See seadus on hädatarwilik, tema annaks võimalusi edaspidi kõiki arusaamatusi ära hoida, mis praegu sellel alal walitsewad. Ei olnud kindlalt ära näha, kuidas üksikud

peawalitsused wõiksid lisatasu wälja arwata, kuidas tööd normeerida, missugustel alustel lisatasu maksta jne. Sellepärast on Wabariigi Walitsus käesolewa seaduseelnõu esitanud ja komisjon on seda küsimust põhjalikult arutanud ning nüüd on eelnõu niisugusel kujul esitatud Riigikogule wastuwõtmiseks. Et üksikute paragrahwides teatud muudatusi tuleks teha, selle kohta saab sõna wõtta II lugemisel, kuid praegusel korral ei tahaks ma mitte üksikute paragrahwide juures peatada, sest nagu härra Johanson tähendas, ma olewat sabotaashi mõttes kõnelema tulnud, et ära hoida mõne teise seaduse päewakorda tulemist. Niisuguse mõttega ei ole ma mitte siia tulnud kõnelema, ega mõtlegi seda teha, waid tahtsin ainult alla kriipsutada, missugused raskused enne on olnud ja mida selle seadusega kõrwaldatakse. Ma panen wäga imeks, et härra Johanson tuleb niisuguse wäitega wälja ja toonitab, et mina olen tulnud ainult selleks kõnelema, et aega wiita. Niisuguse eesmärgiga pole mina mitte tulnud, ega tahagi tulla.

Juhataja **T. Kalbus**: Aruandja lõpusõna ei tarwita. Ettepanek on tehtud seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **J. Luur**: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise wahel kodukorras ettenähtud kolmepäewasest waheajast mitte kinni pidada.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

9. Riigiraudtee teenijate ja tööliste preemiate ja lisatasu maksmise seaduse posti-telegraafi-telefonite amekonna teenijate ja tööliste peale laiendamise seaduse arutamisel arawõtmine.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Luur**: Kui preemia- ja lisatasu maksmise seadus alamkomisjonis arutamisel oli, siis esitati Wabariigi Walitsuse poolt weel uus seaduseelnõu, mis wiiks preemia ja lisatasu maksmise seaduse alla ka posti-telegraafi-telefonite ametnikud ja teenijad. Alamkomisjon

otsustas seda seadust materjaalina tarwitada preemia ja lisatasu seaduse juurde ja liita posti-telegraafi-telefonite teenijate ja ametnikkude lisatasu ja preemiate seadus preemia ja lisatasu seadusega, mis käib riigiraudtee teenijate kohta. Sellepärast teen ettepaneku arwesse wõttes, et need kaks seadust komisjonis ühte liidetud, see seadus arutamisel üldse ära wõtta.

Juhataja **T. Kalbus**: On ettepanek tehtud käesolew seaduseelnõu arutamisel ära wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

10. Hoolekandeseadus — III lugemisel. Töökaitsese komisjoni aruandja **L. Johanson** (loeb): Hoolekandeseadus.

K. Tamm (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! See on üks tähtis seadus ja selle juures tuleks pikemalt peatada. Hoolekandeseadus, kui seda pealkirja lugeda, siis näib, et see oleks wast, nagu sakslased nimetawad, „Fürsorgesgesetz“. Aga kui meie temaga põhjalikult end tuttawaks teeme, siis näeme, et tema hoopis midagi muud on, nagu saksa keeles nimetatakse „Wohlfahrtspflege“ — heakäekäigu seadus. Saksamaa üks sotsialistide täht unistab sellest, et Saksamaal ehk mõnekümne aasta pärast korda läheb „Wohlfahrtspflege“ omal sisse seada. See sotsialistlik täht on Helene Simon. Tema näeb nii kaugelolewais kawatsusis tulewiku muusikat ja soowitab neid kawatsusi järk-järgult ja ettewaatlikult läbi wiia ja maksma panna ja ei luba seda milgil tingimisel teha ühel hoobil. Et see nii on, selle kohta wõiksin mina tema originaalist kohad ette kanda. Tema ütleb nimelt: „Dem Ausbau der Wohlfahrtspflege mit dem Ziel ihrer einheitlichen Regelung in einem Reichswohlfahrtsgesetz ist gliedweise vorzuarbeiten. Einen guten Wegweiser zu schrittweisen Umwandlung des Armenwesens in Wohlfahrtspflege bietet das sächsische Wohlfahrtsgesetz.“ Kui soowite, ma wõin seda ka tõlkida. (M. Laarmann, põl.: Palume wäga!) Et heakäekäigu olusid ühtlaselt üle riigi korraldada, tuleb järk-järgult sammuda, Helene Simon ütleb, et waeste eest hoolitsemist tuleb heakäekäigu seaduseks

wäga ettewaatlilikult ja järk-järgult ümber muuta, ja et seda saawutada, selleks soowitab ta eeskuju wõtta Saksi hoolekandeseadustest, kus esialgu piiratud alad üles loetakse, mis hoolekandeseaduse alla kuuluwad. Seal ei ole mitte kõik heakäekäigu liigid korruga seadusesse sisse wõetud, waid mõned üksikud, ja iga aasta kawatsetakse seda ulatust muuta, wõttes ühel aastal ühe paranduse, teisel teise ja nii wõiwad aastakümnete jooksul kõik liigid sisse kantud saada. Sedasama soowitab meile just üks tähtis täht sotsialistlikus taewas. (J. Hünerson, põl.: Kes see oli?) Helene Simon. (J. Hünerson, põl.: Kange mees!) Tema ütleb ka otsekoheselt wälja, mikspärast „Wohlfahrtspflege“ sotsialiste iseäranis huwitab. Kahjuks meie sotsialistide suust ei ole meie seda ilmiski kuulnud. Ta ütleb: „Die Wohlfahrtspflege gehört zu den Wesenselementen des Sozialismus. Sie dient der Gewinnung der Massen für die Sozialdemokratie.“ (Hüüded: Palume ümber panna!) Hoolekanne — heakäigu eest hoolitsemine — on üks sotsialismi põhielementidest. Tema on abinõuks rahwa laialdasi hulkasid sotsiaaldemokraatiale wõita. —

Mis nüüd eriti wanadekodudesse puutub, siis puudutab ka seda küsimust Helene Simon. (E. Jonas, stp.: Kuidas Teie Wõru asjadega on?) Ta soowib, et wanadekodud saaksid üle terve maa sisse seatud, nähes ka selles tulewiku ülesannet. Seda wäljendab tema ka selles raamatukeses, mida wõin teile sõnasõnalt tsiteerida. Nimelt ütleb Helene Simon nii: „Als Ziel ist aufzustellen: Unterbringung von allein wohnenden alten Leuten (auch Eheleuten) in kleinen familienartigen Altersheimen.“ Ei ole siin mitte niimoodi mõeldud, et koondata wanu suurtesse kodudesse wõib olla üle saja wersta tagant, waid nad peaksid Helene Simoni arwates ikka jääma lähedale oma kodukoldele, kus neil olud tuntud. (J. Hünerson, põl.: Et sõbrad ja sugulased jääksid ümberringi.) Meie teame, et wanad ripuwad wäga oma kodu küljes ja neile sealt lahkuda wäga raske. Meil aga tihtipeale wägiwaldselt kihutatakse nad sealt wälja. Tean ühe niisuguse juhtumise, soowides aga mitte Riigikogu liigete aega wiita, jätan ta siin jutustamata. Saksamaa sotsialist Helene Simon seisab ka selle wastu, et hoolekanne kesk-

kohast „Landesgesetz'ide“ kaudu normeeritud saaks, waid leiab, et see peab kohtade peal teostatama. Ta wäljendab seda wäga õigelt ja otstarbekohaselt järgmiste sõnadega: „Es bedarf dazu keiner grossen Neurung, sondern vielfach nur der Unschichtung und Zusammenlegung von Einzelwirtschaften, wie freilich pflegerischen Zuspruch und bessere Führung der Altersheime als bisher voraussetzt, wenn man die oft störrischen und eigenwilligen alten Leute die noch an der trostlosesten Scholle kleben, dafür gewinnen will.“ Ta leiab, et heategewusel peab hoolekande alal kõige suurem wabadus olema. Siin ütleb tema ka seda wälja, et „Armenpflege“ peaks wäga aegamööda „Wohlfahrtspflege'ks“ ümber muudetud saama. Wõib olla, et mõni kahtleb selle juures, selleks tsiteerin ka siin sõnasõnalt: „Hier können nur Aufgabengebiete abgesteckt, neuen Zielen, die Richtungen gewiesen werden. Und auch dies nur vorläufig, im Gesichtskreis gegebener soziologischer Zusammenhänge. Die richtig verstandene freie Wohlfahrtspflege hat eine so tiefgreifende Bedeutung. Die summarische Behandlung der Wohlfahrtspflege hat ihre grenze an der Verschiedenheit örtlicher Erfüllungsbedingungen.“

Peatähtsuse, nagu ma kord siit juba toonitasin, annab ta heategewusele ja ei mitte riiklikule hoolekande teostamisele. Selles suhtes asub tema täiesti Inglise platwormile, kus hoolekanne on ka peasjalikult heategewuse ülesandeks.

Nüüd peaksin mina iseäranis rõhutama neid seisukohti, mille eest seisawad omawalitsused, kus on minu teada paremad Eesti pojad esitatud. Just wiimasel omawalitsuse tegelaste kongressil olid kõik erakonnad peale kommunistide esitatud ja tähendatud kongressil on üksmeelselt järgmine otsus tehtud: „Hoolekandeseadus on teostataw ainult pärast seda kui on omawalitsuste sissetulekuid suurendaw maksuseadus lahendatud“. Meil ei ole Riigikogus mitte sarnast maksuseadust wastu wõetud, seda ei ole isegi mitte komisjonis veel arutatud. Aga seda omawalitsuse seisukohta pean ma wäga õigustatuks ja loen ennast kohustatud olema, ja on mul see wäga armsaks kohustuseks, seda siin meelde tulelada, et seda meie peaksime wäga tähele panema. Siis oleks mul seda meelde tulelada, et siin nüüd tihtipeale, kui mingi-

sugune seaduseelnõu on esitatud, mis teinekord ka isegi ainult väikeste kuludega seotud on, on pahemalt poolt wahela hüütud, et kust raha wõtta, millega neid kulusid katta, ja et seaduseelnõu tuleks anda enne rahaasjanduse komisjoni läbikaalumiseks, kuiwõrd meie majanduslik jõud neid seadusi wälja kannatab. Seda on wäga mitme seaduse juures tehtud, ka maanteede seaduse juures. Aga seda on unustusse jäetud hoolekandeseaduse juures. Mul oli juhus ühe endise rahaministriga juttu ajada ja see endine rahaminister ütles, et kas on võimalik, et hoolekandeseadus ei ole rahaasjanduse komisjonis arutamisel olnud. Tema arwas, et kuna see seadus meil juba paar aastat arutamisel on olnud, et ta siis ammuigi ka juba rahaasjanduse komisjonis on käinud. Ka üks wäga tähtis endine demokraatliku liidu esitaja oli sellel arwamisel, et see seadus peaks just rahaasjanduse komisjoni minema. Sellepärast lubaksin mina endale veel kord ette tuua, missugused kohustused see seadus peale paneb nii omawalitsustele kui ka riigile. Seaduseelnõu järele on hoolekandekohustused ära jaotatud riigi ja omawalitsuste wahel. Wabariigi Walitsuse seletuskiri ise tunnistab õige, et omawalitsuste peale on pandud suurem koorem kui riigi peale. Kõigepealt ma puudutan seda kõigewähemat omawalitsuse üksust, ja räägiksin sellest, missugused kulud on pandud waldade peale. Waldade kanda on järgmised kohustused, mis on ühenduses aineliste kuludega. On kuulda, et mõned Riigikogu liikmed ei ole just wäga põhjalikult saanud tutwuneda selle seaduseelnõuga, ja mõned, ja just mõned tähtsamatest Riigikogu liikmetest, on öelnud, et nad ei ole seda seadust veel üldse läbi lugeda saanud, sellepärast ei oleks wist mitte ülearune, kui ma need üksikud paragrahwid ette loeksin, siis saaksid Riigikogu liikmed päris selge pildi sellest, missugused kulud langewad selle seaduse läbi waldade peale. Siin peaks kõigepealt puudutama § 43-at: „Puudustkannatajatele raskejalgsetele arsti- ja ämnamanda abiandmise eest enne sünnitamist, sünnitamise ajal ja pärast seda, samuti ka nende paigutamise eest tarwiduse korral sünnitusasutustesse, on kohustatud hoolitsema walla-, alewi- ja linnawalitsused raskejalgse elukohal, kuid selle linna-, alewi- wõi wallawalitsuse

kulul, kes puudustkannataja cest käesolewa seaduse § 19. põhjal on kohustatud hoolt kandma. Sünnitusasutused on kohustatud sünnitajat igal juhtumisel wastu wõtma, kuna kulude katmise küsimus pärast lahendatakse. Sünnitajad jääwad sünnitusasutustesse niikauaks, kui arst seda tarwilikuks leiab“.

Siis järgmine paragrahw, mis waldadele kohustused peale paneb, on § 44: „Emade nõuandekohtades antakse puudustkannatajatele naisterahwastele tasuta arstiabi ja nõu enne ja pärast sünnitamist, samuti ka õpetust kunni kooliealiste laste terwishoiu ja kaswatuse alal, selle omawalitsuse kulul, kus ta elab“.

Asjalugu on nii, et eelnõus ei ole öeldud, kui suure ringkonna peale nõuandekoht on mõeldud. Kuna ta aga peab olema kättesaadaw, siis peaks küll wist igas wallas üks nõuandekoht raskejalgsete jaoks sisse seatama. Siis peaks puudutama § 45-at, mis ka waldade peale kohustusi paneb: „Wäljaspool sünnitusmaja ja warjupaika wiibiwad puudustkannatajad emad, kes oma kunni 6 kuu wanuseid lapsi rinnapiimaga toidawad, samuti ka 9-at kuud raskejalgsed puudustkannatajad naisterahwad, on õigustatud selle walla-, alewi- wõi linnawalitsuse kulul, kes nende eest kohustatud hoolt kandma kuid selle walla-, alewi- wõi linnawalitsuse käest, kus nemad elawad, arsti ettekirjutuse põhjal maksuta arstirohte ja sidumismaterjaale, samuti ka toiduaineid, nagu piima, suhkru, jahu, tangusid jne. hoolekandekogupoolt kindlaksmääratud arwul saama“.

Siis edasi kohustustest, mis waldadele peale pandud, räägib § 91, mis lühidalt kõlab niimoodi, et arstiabi andmine puudustkannatajatele isikutele, kes oma tööjõu kaotanud haiguste, wigastuste wõi mõnel muul põhjusel, ja arstiabi tarwitawad, antakse maksuta arstiabi ühes rohtude ja teiste arstimisabinõudega kunni terweksaamiseni selle walla korraldusel, kelle piirides nemad abitarwitamise ajal wiibiwad. Arstiabi wõib olla ambulatoorne, kodus arstimine, samuti ka arstimine haigemajas täieliku ülalpidamisega.

Waldade peale paneb kohustusi veel § 93. ja nimelt ütleb see paragrahw järgmist: kui § 91-ses nimetatud isiku ülalpidamisel on tema perekond ja wiimasel ei ole omaette sissetulekuid, korraldatakse

perekonnale abiandmist selle walla-, alewi- wõi linnawalitsuse poolt, kus perekond wiibib, kuid selle walla-, alewi- wõi linnawalitsuse kulul, kus perekonna toitja alaline elukoht on.

Waldade kohustustest räägib ka § 98. „Iga puudustkannataja rauk 60-st eluaastast alates, selle peale vaatamata, kas temal tö jõudu on wõi mitte, samuti iga teine puudustkannataja tö wõimetu haige wõi wigane on õigustatud abi saama kas täieliku ülalpidamise wõi osalise abiandmise näol, selle järele kui suur wõi misugune on abitarwitaja wajadus abi järele“.

Seda aga ei nõuta, et see 60-aastane mingisugust arstitunnistust esitaks ja sellega oma tö wõimetust tõendaks, waid 60-aastase wanuse fakt annab temale õiguse toetuse saamiseks.

Peale selle paneb kohustusi peale waldadele õnnetuste paragrahw. (N a e r.) Selles paragrahwis käsitatakse esialgset abiandmist isikutele, kes on kannatanud õnnetuste, tulekahjude, weeuputuste jne. all. Lõpuks peaksin puudutama neid kohustusi, mis seadus maakonnawalitsuse peale paneb. Need kohustused on järgmised: § 52-ses on öeldud, et lastekodusse wõi perekondadesse kaswatada antud laste hoolekandmise kulud on wastawa maakonna omawalitsuse kanda.

Teiseks abiandmine perekondadele laste ülalpidamiseks. Saksamaa sotsialistid nõuawad seda, et mitte kõigile, waid ainult lasterikastele perekondadele saaks abi antud. Meie walitsuse seaduseelnõus oli ka see sõna „lasterikastele“, mis aga komisjon maha kustutas. Nii et isä emad, kes ise ei taha hoolt kanda laste eest, need ei pruugi mures olla, sest seadus paneb selle koorma, mis loomulikult peaks nende kanda olema, riigi kanda. Seaduses on normid ja määrused, mille järele sünnib toetuse andmine. Toetuse andmisest räägitaks § 75., mis kõlab niimoodi: „Toetuse andmine puudustkannatajatele perekondadele laste ülalpidamiseks ja haiguse korral rawitsemiseks hoolekande nõukogu poolt wäljatöötatud määruste järgi on maakonna-, linna- ja alewiwalitsuste ülesanne“. Ennast puudusesse wiia on kerge, seda wõib ka meelega teha, näiteks joomariks hakata, kui teada on, et on olemas asutused, kes hoolitsewad abiandmise eest lastele. Hoolekande nõukogu asub Tallinnas, siin ei ole maksew süsteem, et koha peal

peaks järele uurima, kes mismoodi abi tarwitab. Wõib olla on tarwis ainult head nõu ja manitsemist (J. Hünerson, põl.: Seda on kõige rohkem tarwis!) wõi nagu Simon ütleb: fürsorgende Beratung. Kulud pannakse maakonna-, linna- ja alewiwalitsuste peale. Kuna kulude suuruse määrab keskwalisuse juures asuw hoolekandenõukogu.

Siis on weel maakondade ülalpidada wanadekodud, nendele sisseseadete muretsemine ja wanade eest hoolitsemine. Linna- ja alewiwalitsuse peal on needsamad kohustused, mis walla- ja maakonnawalitsuste peal. Peale selle on nad sunnitud lasteaedu asutama.

Riigi peale on ka kohustused pandud ja nimelt järgmised: esiteks rinnalastekodude ülalpidamine, kuhu maksuta paigutatakse mahajäetud rinnalapsed, samuti puudustkannatajad rinnalapsed ühes emadega, kui wiimane oma last imetab. Emad jääwad nendesse kodudesse kunni 6 kuuni, kuna lapsed kunni 3-da eluaastani. Teiseks warjupaigad, kuhu paigutatakse sõdurite ja riigiteenijate lapsed, kui nad hoolekande alla kuuluwad, samuti ka mahajäetud lapsed, kelle wanemad teadmata wõi kelle wanematel alalist elukohta ei ole. Kolmandaks, lastekodud halbade elukommetega laste jaoks. Seadus awab nimelt laialised wõimalused lapsi, keda halwasti kaswatatakse, ära wõtta lastekodusse paigutamiseks. Neljandaks, lastekodud laste jaoks, kes põewad külgehakkawaid haigusi. Wiindaks, kodud, töökojad, warjupaigad pimedate, wigaste, kurtummade laste jaoks. Kuundaks, rawitsusasutustes parandatawate waimuhaigete ja langetõbiste jaoks. Seitsmendaks, warjupaigad parandamata nõdrameelsete, waimuhaigete ja langetõbiste jaoks. Kaheksandaks, laenuandmine looduslikkude õnnetuste puhul. Need kohustused pannakse töö-hoolekandeministriumi peale. Peale selle ei olene hoolekandeseaduse täitmine omawalitsuste heast tahtmisest, waid temal on sunduslik iseloom, selle kohta ütleb § 10: „Riigi kui ka omawalitsuse asutuste wäljaminekud hoolekande peale kuuluwad sunduslikkude wäljaminekute hulka ja kaetakse eelarwe-summadest.“ Hoolekande täitmine nõuab suuri wäljaminekuid ja sellepärast ei olene see mitte ükski ära heast tahtmisest, waid ka ainelisest jõust. Wõib olla hoolekande kohustuste kandjal on suured hädalised tarwidused ning ta ei

suuda pealepandud kohustusi täita. Ei suudeta tihti kanda pealepandud maksusid ja jäädakse maksujõuetuks. Kui nüüd hoolekandeseadus paneb suured kohustused riigi ja omavalitsuse asutuste peale, siis peab temal kindlustus olema, et neid kohustusi suudetakse eelarwe-korras täita. Seaduseelnõu algteksti seletuskirjas ei leidunud mingisuguseid täielikke andmeid selle kohta, missugused tuludeallikad kõigi nende suurte kulude katteks olla võiksid, samuti ei ole ka walitsus pärast-pole mingisuguseid põhjalikke andmeid ette toonud. Nii ei ole teada, kui suureks see kohustus wälja kujuneb, mis riigi- ja omawalitsuse asutustele peale pannakse. Seaduseelnõus on tosina wõrra üles loetud mitmesuguseid warjupaikasid, mis riigi kulud asutatakse. Kas ei oleks võimalik rahaasjanduse komisjonis selgitada, kui palju warjupaikasid ja kodusid läheks riigi peale tarwis, ja kui suured kulud oleksid sellega seotud. Oleks tingimata tarwis teada, kui palju läheb maksuma nende asutuste ellukutsumine, sisse-seadmine ja ülewaldamine. Oleks wäga tarwilik teada, kui suure summaga hoolekanne omawalitsusi koormama hakkab. Kui meie selle seaduse praegu wastu wõtame, ei ole meil midagi tema wäljaminekute kohta teada. Minu arwates meie seda teha ei wõiks. Siin on minul mõnesugused andmed, mis wälja paista lasewad, et need kulud wõiksid wäga suured olla, selle kohta tahaksin ma täna weel sõna wõtta. Kõigepealt peaksin mina weel meelde tuletama seda, missuguseid hoolekande liike praegune seadus ette toob. Käesolew seadus on üks niisugustest, milles igasugused hoolekande liigid ette on nähtud, mis kõiki puudusi ühe korruga kõrwaldada tahab. Käesolewas seaduses on 216 paragrahwi, need on jaotatud 13 peatükki. Juba nende peatükkide nimetused näitawad, kui laialdase seadusega meil tegemist on. Selles seaduses on esimese peatüki all kõigepealt üldmäärused, II peatükk — hoolekande kohustus, III — hoolekanne laste eest, IV — hoolekanne wigaste, pimedate, kurtummade ja nõrgamõistuslikkude eest, V — hoolekanne ajutiselt töowõimetute, haigete ning wangistatud isikute perekonnade eest, VI — hoolekanne puudustkannatajate raukade ja teiste alaliste töowõimetute eest, VII — hoolekanne waimuhaigete ja langetõbiste eest, VIII — hoolekanne õnnetute juhtumiste puhul, IX — kerjamise korral, X — töomajade eest,

XI — räägib karistusmäärustest, XII — hoolekandeseadustest, töö-hoolekandeministeerium, hoolekande nõukogu jne. XIII — kaebtustest ja XIV — mis... (L. Johanson, stp.: Saboteerimisest.) ...on jäetud ilma pealkirjata. Selle peatüki all oleksid pidanud olema üleminewad määrused, kuid nad on lihtsalt ilma mingisuguse sidemeta seaduse külge kleebitud. Ja see on suur wiga, sest peatükk XIV oleks pidanud tingimata olema. (Wahelhüüe: Kas wastei loeks iga paragrahwi üksikult ette!) Ei maksa, mul ei ole niipalju aega, et ma teid nendega wõiksin põhjalikult tuttawaaks teha. Kui meie austame wanematekogu otsust, siis ei jõuaks täna nii kaugale. (E. Jonas, stp.: Mõelge ometi, kui lahke teie olete.) Hoolekandeseaduse eelnõu walitsuse seletuskirjas kriipsutatakse mitmel korral alla, et muude maade kogemustest saadud materjal on kooskõlla wiidud meie oludega. Kui aga süweneda hoolekandesse, nagu see käesolewa seaduse järele peaks olema, siis tõuseb mõneski asjas kahtlus, kas tegelikus elus kõik nii läheb, nagu seaduseelnõu kokkuseadjad ette kujutawad. Wõtame ühe põhimõtte. See põhimõte, et igale puudustkannatajale tuleb abi anda, on järjekindlalt läbiwiidaw. Teiste põhimõtetega ei ole asi nii lihtne. Näiteks on üles seatud põhimõte, et abi tuleb anda tõelistele puudustkannatajatele, sest iga liig kerge abiandmine mõjub demoraliseeriwalt. Teises põhimõttes on öeldud, et ei tule abi anda rohkem, kui hädapärast tarwis on. Et nimetatud põhimõtteid teostada, peaks kohalikkudel asutustel õigus olema määrata mil wiisil, wõi missugusel määral ja mis suuruses tuleb abi anda. Nüüd aga, kui käesolewat seadust põhjalikult uurime, näeme, et normide wäljatöötamine ei ole kohalikkude asutuste käes, waid kuskil eemal. See sünnib ehk härrade poolt, kes wõib olla neid kohalikke olusid ei tunne, kus neil abiandmisi otsustada tuleb. Üle Lääne-Euroopa on tunnustatud, et käesolewat asja ei wõi üldiselt ja shablooniliselt teha, waid peab iga üksiku indiwiidumi seisukohta igakülgselt kaaluma ja uurima ja sedamoodi siis abi korraldama, kuidas üksikjuhtumine seda wajab. (J. Woi-man, stp.: Kui kaua Teie saboteerida mõtlete?) Ei saboteeri sugugi, see seadus nõuab selgitamist, meie ei wõi teda mitte ülepeakaela wastu wõtta. Seaduseelnõus on määrus, et iga-

sugused toetussummad määrab kindlaks hoolekande nõukogu, mõnes kohas lubatakse ka hoolekandekogul seda teha. Seal määratakse näiteks ära rawitsuselolewate isikute toidunorm. Hoolekandekogu kirjutab ette, kui palju päewa kohta omawalitsused emadele, kes puudust kannawad ja lapsed imetawad, peawad toetust andma toiduainetes. § 75. ütleb: maa- ja linnawalitsused on kohustatud toetust andma puudustkannatajatele perekondadele laste ülewaltpidamiseks ja haiguse korral rawitsemiseks hoolekande nõukogu poolt wäljatöötatud määruste järgi. Abi suurus määratakse ette ja seda teeb pealinnas hoolekande nõukogu. Kui hoolekande nõukogu koosseisu waadata, siis selgub, et tegelikult saaks ametnikudel ülekaal olema, sest tihtipeale saaks nii juhtuma, et omawalitsuste esitajad ei saa koosolekule ilmuda. Niisugune hoolekande nõukogu ei saa iga üksiku puudustkannataja individuaalset waja-dust arwesse wõtta. Esialgul oli toetuse määramise juures walitsuse esitajatele täielik ülekaal antud. Seda on nüüd korda läinud muuta, sest Riigikogu omawalitsuse komisjoni seisukoht sellel alal on ka Riigikogus poolehoidu leidnud, aga ikkagi, kuna ju omawalitsuste esitajad ei saa kauge maa tagant igakord ilmuda, oleks siiski linnahärrade otsustada, kuidas ja missugusel määral kuskil abi anda. Nii et selle põhimõtte täitmine langeb täiesti wälja, et abi tuleb anda ainult tõelistele abitarwitajatele peale põhjaliku abitarwitaja seisukorraga tutwunemist, sest liiga kerge abiandmine mõjub abisaajale demoraliseeriwalt. Seaduse paragrahwid lükawad selle õige walitsuse seletuskirja põhimõtte ümber, nii et tegelikult ei käida tema järele. Abi suurust pole wõimalik keskkohas määrata, kui tahetakse nii talitada, et keegi rohkem abi ei saaks, kui hädapärast tarwis. Toetuse saamisel ei ole mitte eeldusi, et tema abisaaja seisukorrale igakülgsest wastaks.

Siis näiteks § 96. näeb ette, et walla-, alewi- ja linnawalitsused wõiwad oma äranägemise järele abisaajaid teatud kulude sissenõudmistest wabastada, missugune wabastamine on sunduslik, ütleb seadus, kui abisaaja on poole oma tööjõust kaotanud wõi wõlasumma wõrreldes sissetulekuga suur on. See on wäga weniw mõiste, kas sissetulek suur on wõi mitte. Seda on tihtipeale wäga raske kindlaks teha, nii et siin wõib jälle omawalitsusi sundida wabastama, kus õieti

wabastamist tarwis ei ole, sest siin on öeldud nii, kui wõlasumma sissetulekuga wõrreldes suur on, abisaajal perekond toita, wõi kui abisaaja majanduslik seisukord niisugune on, et tema wõla sissenõudmise puhul enese wõi oma perekonna ülalpidamise wõimaluse kaotada wõib wõi see tuntawalt raskendatud saab, nii et seal isegi ei waadata sissetulekute suuruse peale, waid maksust wabastamine on sunduslik ka siis, kui enese wõi perekonna ülalpidamine wõla sissenõudmise puhul tuntawalt raskendatud saab. Aga millal saab siis see ülalpidamine tuntawalt raskendatud ja millal mittetuntawalt raskendatud? Sellest wiimasest määrusest wõib näha, et abiandmise kulude tagasi-saamine lootuseta on.

Siis peataksin ma selle juures, missugused kulud arwatawasti meie linnadele selle seaduse elluwõimine peale paneb. Nimelt on linnad wiimasel ajal hoolekande alal kaunis suuri kulusid kandnud. Tallinna linnas näiteks teewad puhthoolekande kulud — teised hoolekande laadi kulud juurde arwamata — üksi 11,30% wälja linna üldistest kuludest. Mul on andmed olemas 1922. aasta kohta. Tartus tegid need kulud märksa rohkem wälja, nimelt 21,62%. Narwas, kelle wiletus ja majanduslik seisukord meile kõigile tuntud, olid need kulud suuremad kui Tallinnas ja nimelt 15,46%. Wiljandis peaaegu niisama suured kui Tartus — 19,39%. Wäiksed ei ole need kulud ka Kuressaares, nad teewad rohkem wälja kui Tallinnas, nimelt 15,41%. Üle Eesti linnade teewad need kulud keskmiselt wälja 12,7%. 1922. aastal oli hoolekandekulude jaotus järgmine: Tallinnas iga elaniku kohta — 203 marka, Tartus — 282 marka, Wiljandis rohkem kui Tallinnas — 250 marka. Üksikute wäljaminekute otstarbete järele jagunewad hoolekandekulud protsentuaalselt järgmiselt: hoolekande osakondade kulud ligi 4%, wanadekodude ja waestemajade ülalpidamiskulud — 28,11%. Öömajad — neid oli sel ajal ainult Tallinnas — 1,86%. Lastekodud wõtsid lõwiosa — nimelt 36,42%. Waeste toetus ja abiraha — 29,72%.

Hoolealuste arw oli linnades 1922. aastal järgmine: Tallinnas — 1967; Tartus — 1474; Narwas — ka kohutaw summa — 1088. Minule paistab, et kui meie riigile kõik käesolewas seaduses ettenähtud kulud peale paneme, siis teeme hoolealusteks, see tähendab keda puudus

ähwardab, 90% Eesti kodanikkudest. Meil käiwad seaduse järele kõik need hoolekande alla, keda puudus ähwardada, kuid puudus wõib iga kodanikku ähwardada. Üldse on 1922. aastal üle riigi kõigis linnades kokku olnud hoolealuseid — 6658 inimest wõi 2½% üldisest elanikkude arwust. Nendele abiandmiseks kulutati ära 54.501.153 marka, kuid õieti on see summa palju suurem, sest neis arwudes, mis ette kandsin, ei olnud kõik kulud ette nähtud, mil hoolekande ilme on. Nimelt oli wälja jäetud linnades wäljaminekud, mis on arwestatud kui terwishoidlikud kulud, mis aga ka täiesti hoolekande laadi kandsid, ja mis oma iseloomu poolest hoolekandekulud on, nagu waeste ambulatooriumid, emade ja laste nõuandekohdade ülewälpidamine, waestelastekohtud, juriidilise nõuande büroode jne. ülewälpidamise kulud. Kuigi ainult need andmed, mis ma ette tõin hoolekandekulude kohta, wõtta, siis näeme, et wõrreldes wälisriikidega, on meie hoolekandekulud suhteliselt teiste kuludega tuntawalt kõrgemad kui mujal. Toon mõned wastawad andmed. Hoolekandekulud olid 1920. a. linna koguwäljaminekute eelarwega suhteliselt järgmises wahekorras: Helsingis 7,99%, Stockholm 7,64%.

Sellejuures peab arwesse wõtma seda, et nendes linnades tähendatud aastal linna poolt abisaanute arw märksa kõrgem oli kui meil — Helsingis 6,6%, Stockholm 6,2% linnaelanikkude arwust.

Kui üles seada küsimus, kui suur oleks hoolealuste arw, kes linna käest õigustatud oleksid abi saama hoolekandeseaduse maksmapanemisel, siis arwesse wõttes, et meil majandusliku elu tingimised wõrdlemisi rasked ja erahoolekanne meil kurnis wälja arenemata, wõib kindlasti oletada, et abitarwitajate arw meil suurem saab olema kui Stockholmis ja Helsingis, ja nimelt kui igauks, kes õigustatud abi saama, seda nõuaks, teeks see keskmiselt kõigi meie linnade kohta 7,5—8% üldisest elanikkude arwust wälja. Kui aga ühe ropsuga teostada hoolekandeseadust ja kulud üles kruwida, siis tõuseks see arw kunni 90%-ni. 7,5—8% saaksime sarnasel korral, kui abitarwitajaid umbes 20 tuhat inimest. Arwates iga inimese peale keskmiselt 20 tuhat aastas — on wäga wõimalik, et isegi rohkem wõib wälja minna, sest näiteks laste peale lastekodudes läheb kunni 5000 marka kuus — teeks see wälja umbes 400 miljonit kulusid. Tähen-

dab, hoolekande peale kuluks praegusest linna eelarwest 70—80%, asjaolu, mis täiesti wõimatu teostada. Kuigi oletada, et abitarwitajate arw ei tõuse minu poolt tähendatud arwuni, waid tõuseks ainult kahekordseks, umbes 5%-ni, siis peaks abi saama ikkagi üle 13 tuhande inimese ja see teeks umbes 260 miljonit linnade eelarwest. Sellest on näha, et enne kui käesolewat seadust maksma panna, tuleb linnade rahaasjanduses ette wõtta põhjalik reform. Ja linnad on wõrreldes maakondadega, alewitega ja iseäranis waldadega wõrdlemisi heas ainelises seisukorras. Kui hoolekanne juba linnadele raskusi teeb, siis tekiwad weel suuremad raskused sellel alal maakondades, alewites ja iseäranis waldades.

Teen järgmise ettepaneku: „Hoolekandeseadus rahaasjanduse komisjoni anda läbiwaatamiseks sellest küljest, kui wõrd tema kaudu riigi ja omawalitsuste peale pandud kulud nende tuluallikatele wastawad.“

Juhataja T. Kalbus: Rkl. Luur'i poolt on ettepanek tehtud koosolek lõpetada. Sõna on selle ettepaneku kohta rkl. Johanson'il.

J. Johanson (stp.): Mina toetan härra Luur'i ettepanekut, kuigi wõib olla tänasel koosolekul oleks wõimalik olnud wastu wõtta seaduse pealkiri. Toetan seda ettepanekut sellepärast, et sarnases õhkkonnas on wäga raske hoolekandeseadust otsustada, õhkkonnas, mida luuakse töötakistusega, mis on sihitud waestelaste ja wanade wastu. See õhkkond on siiski sedawõrd raske, et selles ei maksaks mitte seadusandlikku tööd teha. Muidugi, see töötakistus ei taba kedagi muud, kui neid waeseid, kes oma silmad on pööranud ka kristlaste poole, kelle algatusel see töötakistus hoolekandeseaduse wastu on ette wõetud ja kellega pole tahtnud sellepärast ühedel pindidel istuda rahwuswabameelsed.

Juhataja T. Kalbus: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Luur'il.

J. Luur (krst.): Kristliku rahwaerakonna Riigikogu rühma nimel on mul au teatada, et meie rühm mingisugust töötakistust pole teinud ega mõtlegi teha. Kristlik rahwaerakond wõib ainult seda tähendada, et kui sotsialistid tundidewiisi kõnelewad ühe seaduse juures, siis ei näe

nemad selles mitte hoolekandeseaduse mahamatmist, aga kui teiselt poolt hakatakse asjalikumaid kõnesid pidama, siis nähtakse selles töötakistust.

Juhataja T. Kalbus: Rkl. Luur, juhin Teie tähelpanu selle peale, et Teil on sõna faktiliseks märkuseks.

J. Luur (krst.): Ma lõpetangi kohe. Sellepärast leian mina, et siin kristlikule

rahwaerakonnale mingisuguseid etteheiteid teha oleks täiesti ülekohtune.

Juhataja T. Kalbus: Ettepaneku kohta enam sõna ei soovita. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Koosoleku lõpetamise poolt on antud 19 häält, vastu — 17, seega on otsustatud koosolek lõpetada.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.15 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei.**

Abiesimees **T. Kalbus.**

Sekretäär **J. Holberg.**

Abisekretäär **J. Piiskar.**

